

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SOSYAL BELEDİYESİ ÇERÇEVESİNDE ENGELLİ BİREYLERE
SUNULAN HİZMETLER: TEPEBAŞI BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Tuğba YAVUZ KARAGÖZ**

**Enstitü Ana Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Recep YILDIZ

TEMMUZ 2019

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SOSYAL BELEDİYECİLİK ÇERÇEVESİNDE ENGELLİ BİREYLERE
SUNULAN HİZMETLER: TEPEBAŞI BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Tuğba YAVUZ KARAGÖZ**

**Enstitü Ana Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Recep YILDIZ

TEMMUZ 2019

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL BELEDİYECİLİK ÇERÇEVESİNDE ENGELLİ BİREYLERE
SUNULAN HİZMETLER:
TEPEBAŞI BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Tuğba YAVUZ KARAGÖZ (127203010)

Enstitü Ana Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET

Bu tez/...../2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Doç. Dr. Recep YILDIZ	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Recep ÇELİK	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Abdülhakim BEKİ	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Sosyal Belediyecilik Çerçevesinde Engelli Bireylere Sunulan Hizmetler:
Tepebaşı Belediyesi Örneği

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 65 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 26/06/2019 tarihinde aşağıda ismi yazılı öğretim üyesi tarafından şahsıma iletilen Turnitin intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 21'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI : Tuğba YAVUZ KARAGÖZ
Öğrenci Numarası : 127203010
Ana Bilim Dalı : Sosyal Hizmet
Bilim Dalı : Sosyal Hizmet
Programı : Tezli Yüksek Lisans
Türü : () Proje (X) Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

26.06.2019
Doç. Dr. Recep YILDIZ
Taramayı Yapan

26.06.2019
Doç. Dr. Recep YILDIZ
Danışman

TEŞEKKÜR

Çalışmamda desteğini eksik etmeyen danışmanım, değerli Hocam Doç. Dr. Recep YILDIZ'a;
Mülakat sürecinde desteğini esirgemeyen Tepebaşı Belediye'si çalışanlarına, Gökkuşığı Kafe çalışanlarına, engelli arkadaşlarıma ve ailelerine,
Bu süreçte desteğini esirgemeyen değerli arkadaşım Halime ÜNVER'e,
Annem Hatice YAVUZ'a teşekkürlerimi sunarım.

Tuğba YAVUZ KARAGÖZ

11/07/2019

İÇİNDEKİLER

BEYAN	i
TEŞEKKÜR	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	v
TABLolar LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY.....	viii
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1:KAVRAMSAL ÇERÇEVE (SOSYAL BELEDİYESİLİK VE ENGELLİLİK)

1.1. Sosyal Belediyecilik Kavramı ve Tarihçesi	5
1.2. Sosyal Belediyeciliğin Amacı ve Dayanakları	6
1.3. Sosyal Belediyeciliğin Sosyal Hizmet İçindeki Konumlanması	7
1.4. Engelliğe Yönelik Yaklaşımlar	8
1.5. Sistem, Güçlendirme ve Ekolojik Yaklaşım Perspektifiyle Engellilik.....	11
1.6. Türkiye’de Belediyelerin Engellilere Yönelik Uygulamaları.....	12
1.7. Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Ortaya Çıkışı ve Uygulama Örnekleri	13
1.8. Engellilere Yönelik Hizmetlerin Yasal Çerçevesi	16
1.9. Engellilere Yönelik Çevresel Düzenlemeler.....	17
1.10. Engellilere Yönelik Kültürel, Sanatsal ve Sportif Faaliyetler	20
1.11. Engellilere Yönelik Eğitim, Sağlık ve Diğer Hizmetler	22

BÖLÜM 2: BULGULAR: TEPEBAŞI BELEDİYESİ’NDE ENGELLİLERE YÖNELİK YAKLAŞIM

2.1. Araştırmanın Amaç, Yöntem ve Hipotezi	25
2.1.1.Araştırmanın Konusu	25
2.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	25
2.1.3.Araştırmanın Evren ve Örneklemi	25
2.1.4.Araştırmanın Problemi.....	25
2.1.5.Araştırmanın Hipotezleri	26
2.1.6.Araştırmanın Yöntemi	26
2.1.7.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	27
2.2. Eskişehir Tepebaşı Belediyesine Dair Genel Bilgiler.....	27
2.2.1.Tepebaşı Belediyesi Hakkında.....	27
2.2.2. Tepebaşı Belediyesinin Toplumsal ve Kültürel Özellikleri.....	28
2.3. Tpebaşı Belediyesinde Engellilere Yönelik Yaklaşım.....	28
2.4. Yararlanılan- Engellilere Yönelik- Tesisler ve Düzenlemeler	29
2.4.1.Ulaşım Kartı/ Serbest Kart.....	29
2.4.2. İş İmkanına Yönelik Düzenlemeler	30
2.4.3. Spor Salonları	31

2.4.4. Tiyatro, Piknik, Tatile Götürme.....	32
2.4.5. Eğitimler (Seminer, Konferans)	32
2.4.6. Dış Taramaları	33
2.4.7. Servisle Hostes Eşliğinde Taşıma.....	33
2.5. Engelli İstihdam Edilenyerler.....	34
2.5.1. Gökkuşığı Cafe.....	34
2.5.2. Montaj Atölyesi	35
2.5.3. Serbest Tezgah (Simit Tezgahı	35
2.5.4. Engelli İstihdamının Getirileri	36
2.5.4.1. İş Gücünün Artması ve Üretime Katkı	36
2.5.4.2. Toplumsal Niteliğin Artışı	36
2.5.4.3. Ailelerinin Sırtındaki Yüğü Hafifletmesi.....	37
2.5.4.4. Yaşam Kalitesine Etkisi	37
2.5.5. İstihdam Edilen Engellilerin Varlığının Duygulara Yansıması: Hizmet Veren Personelin Onurlandırılma Vesilesi.....	37
2.6. Kültür, Sanat ve Spor Etkinliklerine Katılım ve Etkinliklerde Belediye Tesislerini Kullanım	38
2.6.1. Tesislerde Bedensel Engellilere Sıkıntı Verilmesi Ya Da Yardımcı Olunması	38
2.6.2. Belediyelerin Tesislerinde, Kültür ve Sanat Merkezlerinde Fiziksel Düzenlemelerin Yeterliliği	38
2.7. Hizmetten Faydalanmıyorum	39
2.8. Engelli Penceresinden Belediyenin Engellilere Yönelik Sorumlulukları	39
2.8.1. Meslek Edindirme Kursları.....	39
2.8.2. Engeline Göre İhtiyaçların Karşıllanması.....	39
2.8.3. Spor Salonları	40
2.8.4. Engellilere Yönelik Derneklerin Açtığı Kurslara Destek Verme	40
2.8.5. Çalışanlara ve Ailelerine Yönelik Etkinlikler Düzenlenmesi	41
2.8.6. Vatandaşlara Yönelik Farkındalık Oluşturulma Çalışmaları	41
2.8.7. Denetim.....	41
DEĞERLENDİRME.....	43
SONUÇ	47
ÖNERİLER	49
KAYNAKÇA	51
ÖZGEÇMİŞ	57

KISALTMALAR

BB	: Büyükşehir Belediyesi
EKPSS	: Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı
IFSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet �alışanları Federasyonu
İŞKUR	: Türkiye İ� Kurumu
K	: Katılımcı
KHK	: Kanun Hükümünde Kararname
LPG	: Sıvılaştırılmış petrol gazı
MEB	: Milli Eēitim Bakanlığı
md.	: Madde
RG	: Resmi Gazete
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
T��K	: Türkiye İstatistik Kurumu
vd.	: ve diēerleri
WHO	: Dünya Saēlık �rg�t�

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Sosyal Belediyecilik Kapsamında Engellilere Yönelik Hizmetlerin Anlatıldığı Yurt İçi ve Dışında Yapılmış Çalışmalar	3
Tablo 2. Katılımcıların Demografik Bilgileri	26

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisans Tez Özeti

TezinBaşlığı: Sosyal Belediyecilik Çerçevesinde Engelli Bireylere Sunulan Hizmetler: Tepebaşı Belediyesi Örneği	
TezinYazarı: Tuğba YAVUZ KARAGÖZ	Danışman : Doç. Dr. Recep YILDIZ
KabulTarihi: 11/07/2019	SayfaSayısı: 8 (ön kısım) + 57 (tez)
Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet	Bilim Dalı: Sosyal Hizmet
Bu çalışma, Tepebaşı Belediyesinde yaşayan engelliler ve engelli ailelerine yönelik tanımlayıcı bir çalışmadır. Belediyelerin engelliler için gerçekleştirmekte olduğu uygulamaları kendisine konu alan bu çalışmada, engellilik kavramı, tarihten günümüze değin engelliliğe atfedilen anlam ve değer ile sosyal belediyecilik konularını ele almaktadır. Çalışmanın amacı, Tepebaşı Belediyesi örneğinde; bir yönüyle engelli bireylere ve engelli bireye sahip ailelere yönelik belediyeler tarafından (ulaşım, sosyal, kültürel, sportif, meslek edinme ve eğitim vb. alanlarda) gerçekleştirilen faaliyetleri incelemek, diğer yönüyle hem vatandaşları hem de engelli bireyleri bilgilendirmektir. Araştırmanın temel problemi, engelli bireyler ile ailelerinin Tepebaşı belediyesi tarafından kendilerine sunulan hizmetlerden ve haklarından yeterince bilgilerinin var olup olmadığıdır. Araştırmada nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Gönüllülük esası ile Tepebaşı Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan 35 kişi ile görüşülmüş ve toplamda 20 engelli ve engelli ailesine Tepebaşı Belediyesinin engellilere yönelik sunduğu hizmetlere yönelik dört adet soru yöneltilmiştir. Yapılan görüşmeler sonrasında engelli bireylerin ve ailelerinin, Tepebaşı Belediyesinin engellilere yönelik verdiği hizmetlerden, istihdam olanaklarından haberdar oldukları ve bu hizmetlerden memnun oldukları görülmüştür. Bununla birlikte katılımcıların Tepebaşı Belediyesi tarafından verilen sağlık, spor, kültürel hizmetlerinin sayısının artırılması, ulaşım da yaşadıkları sorunların azaltılması ve hayatı engellilerle paylaşan diğer bireylerin engellilere yönelik farkındalığını artırmaya yönelik çalışmaların yapılmasına yönelik beklentilerin olduğu da anlaşılmıştır.	
Anahtar Kelimeler: Engelli, Sosyal Belediyecilik, Belediye, Tepebaşı Belediyesi, Sosyal Hizmet	

Yalova University Insitute of Social Sciences Master Thesis Title

Thesis Title: Local Government Services Within Disabled Individuals: Case of Tepebaşı Municipality	
Thesis Author: Tuğba YAVUZ KARAGÖZ	Advisor : Associate Professor Recep YILDIZ
Date of Acceptance: 11/07/2019	Total Number of Pages: 8 (pre text) + 57 (thesis)
Department: Social Work	Field of Study: Social Work
This study is a descriptive study for the disabled and their families living in Tepebaşı Municipality. In this study, which is about them plementations of municipalities for disabled people, witht heconcept of disability, them eaning and values attributed to disability from history to the present day and social municipality issues are discussed. Theaim of thisstudy is to examine the activities (transportation, social, cultural, sporting, getting an occupation and education etc.) carried out by themunicipalities for disabled individuals and families with disabled individuals in thecase of Tepebaşı Municipality, and to inform both citizens and disabled individuals. The main problem of the research is whether the disabled individuals and their families have sufficientin formation about the services and right sprovided to themby Tepebaşı municipality. Qualitative research technique wasused in the research. 35 people living in Tepebaşı Municipality were interviewed on a voluntary basisand a total of 20 disabled in dividualsand their families were asked four questions regarding the service sprovided by the Tepebaşı Municipality for the disabled individuals After the interviews, it was seen that disabled individuals and their families were aware of the services and employment opportunities provided by the Municipality of Tepebaşı for the disabled, and were satisfied with these services. In addition, it was understood that the participants had expectations about increasing the number of health, sports and cultural service sprovided by the Municipality of Tepebaşı, reducing the problems they experienced in transportation and increasing the awareness of other individuals who share life with disabled people.	
Keywords: Disabled, Social Municipalism, Municipality, Tepebaşı Municipality, Social Work	

Giriş

Türkiye’de 2004-2005 yıllarında gerçekleştirilen yerel yönetim yasalarındaki değişikliklerden önce merkezi yönetimlerin güdümünde ve temel kentsel hizmetlerin verildiği bir yönetim tablosu ile yerel yönetimler faaliyetlerini gerçekleştirmekteydiler. Yasa değişiklikleriyle birlikte günümüze gelindiğinde sosyal yardım, sağlık, eğitim, meslek edindirme vb. birçok alanda faaliyet yürütüldüğü görülmektedir (Kesgin, 2012: 173). Bu faaliyetler belde halkının tamamına yönelik olmasına rağmen kadın, çocuk, engelli, yoksul gibi dezavantajlı kesimlere özel olarak eğildiği anlaşılmaktadır. Bu dezavantajlı gruplar arasında bulunan ve yaşam mücadelesini yerine getirmede yetersiz olan engelliler için yapılan çalışmalar ise kentlerin zorlu yaşam şartlarının varlığıyla daha da önemli hale gelmektedir.

Kentlerde var olan yapılaşma ve yoğun trafik, engelli alanlarının daralmasına neden olmakla beraber, engellilerin sosyalleşmeleri ve motor becerilerini gerçekleştirmeleri önünde de engel teşkil etmektedir. Öte yandan modernleşme sanal dünya ile daha fazla iletişim halinde olmasını beraberinde getirmiştir. Bu vb. sorunların çözümüne yönelik merkezi yönetimlerin yanında yerel yönetimlerin artan oranda etkisi hissedilmektedir. Örneğin, dezavantajlı gruplara, yaşlılara, yoksullara ve engellilere yönelik barınma, eğitim, meslek edinme gibi faaliyetlerde yerel yönetimler ön plana çıkmaya başlamıştır. Yerel yönetimler içerisinde de en önemli payın belediyelerde olduğu görülmektedir.

Belediyeler, genellikle, engellilere yönelik özgürce ve güvende olabilecekleri park ve çocuk oyun grupları oluşturmakta; eğitimleri için kütüphane, kreşler ve eğitim destek kurslarını faaliyete geçirmektedir. Yine sağlıklı yaşayabilmeleri için sportif faaliyetlerin yanında sağlık taramaları gerçekleştirmekte; yoksul ailelerin engelli çocuklarına sosyal yardım desteği sağlamakta; sosyalleşebilmeleri için kültürel ve sanatsal kursları hizmete geçirmektedirler. Bu hizmetlerin yanı sıra her belediye kendi kültürel ve sosyal yapısı içerisinde farklı faaliyet ve projeler de gerçekleştirebilmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de küreselleşme ile birlikte yerel yönetimler vergi, alt yapı, çevre düzenlemesi gibi faaliyetler ile birlikte yoksullara, yaşlılara ve engellilere yönelik de yerel ölçekte sosyal politikalar üretmeye başlamışlardır. Özellikle 2004 yılından itibaren çıkarılan yasalar ile birlikte engellilerin ihtiyaçlarının karşılanması ve sosyal hayata katılmaları için belediyeler çeşitli uygulamaları hayata geçirmeye başlamışlardır.

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte imar faaliyetlerinin önemli bir yer tuttuğu yerel yönetimlerde, 1950’li yıllar ile birlikte sosyal belediyeçilik anlayışı kapsamında merkezi politikaların yerel ölçekte uygulayıcıları olmaları yönünde yetkilendirilmişlerdir. Bu anlamda eğitim, sağlık, konut gibi faaliyetlerde yerel yönetimler desteklenmiş ve Türkiye’de bu şekilde sosyal belediyeçilik anlayışının temelleri atılmıştır. Belediyelerde tıpkı devletlerin “sosyal devlet olarak” tanımlanması gibi “sosyal belediyeler” olarak anılmaya başlanmışlardır (Ersöz, 2011: 24)

Türk Kamu Yönetimi Reformu ile 2000’li yıllardan itibaren sosyal belediyeçilik uygulamaları güç kazanmış ve zaman içerisinde çıkan kanunlar ve yönetmelikler ile de belediyelerin sosyal hizmetler yönünde yapacağı uygulamaların çerçevesi çizilmiş ve birçok konuda yetkilendirilmişlerdir. Belediyeler imar, altyapı gibi hizmetlerinin yanında

eğitim, kültürel, sosyal ve sağlık gibi hizmetlerin halka ulaştırılmasında sorumluluk sahibi haline gelmişlerdir.

Belediyeler, sosyal belediyecilik anlayışı kapsamında kadınlara, yaşlılara, çocuk ve gençlere, yoksullara, afetzedelere ve engellilere yönelik çeşitli uygulamalar ile yardımcı olmaya çalışmaktadırlar. 2005 yılından çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu kapsamında gerçekleştirilen bu faaliyetler, dünyada bu tür dezavantajlı gruplara yönelik bakış açısının değişmesi ve özellikle engelliler açısından bakıldığında, engelli insanların sosyal hayatın her alanında yer almaları ve toplumdan soyutlanmamaları anlayışına paralel olarak Türkiye’de de uygulanmaya başlamıştır. Bu anlayış kapsamında belediyeler engelli vatandaşlara, ulaşım, sağlık, eğitim, meslek edindirme, bilgilendirme gibi farklı alanlarda destek sağlamaktadırlar.

Günümüzde, sosyal belediyecilik anlamında belediyelerin genelde engelli merkezleri kurdukları, engelli bireylere ve ailelerine yönelik maddi yardımlar gerçekleştirdikleri, istihdam olanakları sundukları, kişisel ve mesleki eğitimler noktasında destek oldukları, engellilere yönelik sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulundukları ve engellilere yönelik çeşitli fiziki düzenlemelere gittikleri görülmektedir. Bununla birlikte engellilerin sosyal hayatın içinde kendi başlarına hareket edebilmeleri ve diğer insanların engelli bireylere yönelik farkındalıklarında istenilen seviyelere gelineemediği ve çeşitli sorunların yaşandığı anlaşılmaktadır (Gürün ve Karaağaç, 2017: 45).

Tepebaşı Belediyesi örneğinde yerel yönetimlerin engellilere yönelik gerçekleştirilen faaliyetlerin neler olduğu ve bu faaliyetlerin muhtevasına odaklanan çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde sosyal belediyecilik kavramı üzerine yoğunlaşmış; ikinci bölümde Türkiye’de belediyelerin engellilere yönelik ne tür faaliyetler gerçekleştirdiklerinin portresi çıkarılmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise Tepebaşı Belediyesi’nin engellilere yönelik gerçekleştirmekte olduğu faaliyetler incelenmiş ve sonuçlar bağlamında önerilerde bulunulmuştur.

Tablo 1: Sosyal Belediyecilik Kapsamında Engellilere Yönelik Hizmetlerin Anlatıldığı Yurt İçi ve Dışında Yapılmış Çalışmalar (Tez, Makale, Bildiri, Kitap...)

Yazar Tarih	Çalışmalar (Tez, Makale, Bildiri, Kitap...)	Bulgular / Sonuçlar
Serap Fırat 2008	<i>“Belediyelerin engellilere dönük sosyal hizmet projeleri”</i> Makale	Yerel yönetimlerce oluşturulacak sosyal hizmet politikalarının geliştirilerek yaygınlaştırılması insanların daha sağlıklı, güvenilir ve mutlu bir çevrede yaşamalarına olanak sağlayacaktır
Abdülhakim Beki 2008	<i>“Türkiye’de sosyal belediyecilik uygulamaları (Ümraniye Belediyesi Örneği)”</i> Doktora Tezi	Çalışmada, yerel yönetim birimlerinden biri olan belediyelerde sosyal belediyecilik hizmetlerinin uygulanıp uygulanmadığını tespit etmek ve sosyal belediyecilik hizmetlerinin uygulanması suretiyle hangi fonksiyonların / disfonksiyonları ortaya koyulmaya çalışılmıştır.
Ertuğrul Yılmaz 2013	<i>“Sosyal belediyecilik anlayışı olarak İstanbul Büyük Şehir Belediyesi körler kütüphanesi sesli kitap projesi üzerine bir araştırma”</i> Tez	Sosyal belediyecilik anlayışı olarak İstanbul Büyük Şehir Belediyesi’nin Körler Kütüphanesi bünyesinde oluşturduğu sesli kitap projesi üzerine gönüllü katılımı incelenmiştir.

Tablo 1'in devamı

Ali Seyyar 2013	“Bağcılar’da engelli politikaları ve engellilere yönelik uygulamalar” Kitap	Bağcılar Belediyesinin engellilere yönelik uyguladığı programlar ve projeler ele alınmış ve engelli dostu yerel sosyal politikalar açısından değerlendirilmiştir.
Yusuf Genç Güldane Çat 2013	“Engellilerin İstihdamı ve Sosyal İçerme İlişkisi” Makale	Sosyal dışlanma riski yaşayan engellilere istihdam alanı ve mesleki rehabilitasyon imkanı sunularak toplumla bütünleşmelerinin sağlanmasına ilişkin önerilerde bulunulmuştur.
Safiyye Nilüfer Pekşen 2014	“Sosyal belediyeçilik çerçevesinde engellilere sunulan hizmetler: Ankara Büyükşehir Belediyesi örneği.” Tez	Sosyal belediyeçilik olarak ifade edilen sosyal politika uygulamalarının tarihsel gelişimi, önemi, kapsamı incelendikten sonra engelli ve engellilik kavramları, engellilere sunulan hizmetler, merkezi ve yerel yönetimlerin sosyal hizmetlerinin yasal dayanakları incelenmiştir. Sosyal belediyeçilik çerçevesinde Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin engellilere yönelik sosyal hizmetleri, sunulan hizmetlere dair değerlendirmeler, toplanan veriler ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı (2010-2014) ışığında analiz yapılmıştır.
Yasin Güleç 2014	“Türkiye’de sosyal hizmetlerin yeniden yapılandırılmasında yerel yönetimlerin önemi ve işleyişi Bağcılar Engelliler Sarayı Örneği” Tez	Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı ve Bağcılar Belediyesi Engelliler Akademisi incelenmiş ve engellilere sunulan hizmetler değerlendirilmiştir.
Sanem Berkün 2016	“Avrupa Kentsel Şartı’nın Kentlerdeki Özürlü ve Sosyo-Ekonomik Bakımdan Engellilere Yönelik İlkeleri ve Bursa Kentinde Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Erişilebilirliği” Makale	Bursa’da engellilerin kent mekânlarını kullanırken ve kent içi yolculuklarında karşılaştıkları engeller üzerinde durulmuştur.
Sühal Şemşit Ahmet Uçar M.Ali Yüksel 2016	“Avrupa birliği politikaları perspektifinden Türkiye’de belediyelerin sunduğu engelli hizmetleri” Makale	AB’ye üyelik sürecinde Türkiye’de 2000’li yıllardan sonra engellilere tanınan yeni yasal haklar ve belediyelerin bu konuda geliştirdikleri uygulamalar incelenmiştir.
Hilal Onur İnce Cenay Babaoğlu Aysun Yaralı Akkaya 2016	“Belediye hizmetleri ve engelli vatandaşların beklentileri üzerine ampirik bir araştırma” Makale	Ankara’da yürütülen alan çalışmasından hareketle engellilerin sorunları ve beklentileri tartışılmış, belediyelerin hizmetleri değerlendirilmiştir.
Metin Gürek 2016	“Yerel Yönetimlerin Engellilere Yönelik Eğitim Faaliyetleri” Makale	Yerel yönetimlerin engelli bireylere yönelik eğitim faaliyetleri, engelliler için sunduğu eğitim hizmetleri ve yeterliliği incelenmiştir.
Şükran Karaağaç 2017	“Sosyal belediyeçilik anlayışı üzerinden engellilere yönelik hizmetler: İBB Engelliler Müdürlüğü örneği” Tez	Çalışmada örnek olay yönetimi kullanılarak belediyelerin sosyal belediyeçilik anlayışı üzerinden engellilere yönelik sunulan hizmetler değerlendirilmiştir. Engellilere yönelik hizmetleri değerlendirmek üzere İstanbul Büyükşehir Belediyesi Engelliler Müdürlüğü tarafından verilen hizmetler üzerinde çalışılmıştır.

Tablo 1'in devamı

Banu Metin 2017	<i>“Engellilere Yönelik Sosyal Politikalarda Yerel Yönetimlerin Rolü: Keçiören Belediyesi Örneği”</i> Makale	Engellilere yönelik yerel sosyal politika uygulamaları, Keçiören Belediyesi örneğinde incelenmiştir.
Fethi Gürün Şükran Kararağaç 2017	<i>“Sosyal belediyecilik anlayışı üzerinden engellilere yönelik hizmetler”</i> Makale	İstanbul Büyükşehir Belediyesinde sosyal belediyecilik anlayışı üzerinden engellilere yönelik sunulan hizmetler değerlendirilmiştir.
Cenay Babaoğlu 2018	<i>“Türkiye’de anakentlerde engellilere yönelik hizmetler ve sorun alanları”</i> Makale	Yerel düzeydeki engelli hizmetleri ve sürece dâhil olacak aktörler mevzuat üzerinden incelenmiş, resmi raporlar üzerinden uygulamalarla kıyaslama yapılmıştır.
Filiz Tufan EMİNİ Çağlar Eren AYAZ 2019	<i>“Engelli bireylere yönelik kurumsal farkındalık: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi örneği”</i> Makale	Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin güncel stratejik planının kapsadığı 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ait faaliyet raporları, engellilere yönelik farkındalık bakımından incelenmiştir.

Bu çalışma ise (belediye çalışanlarının görüşleri, belediyenin internet sitesi ve tanıtıcı broşürlerinin incelenmesi ile birlikte) engelli bireylerin kendileri ve aileleri ile görüşleri, ilgili alanyazına uygun olarak hazırlanmıştır.

Bölüm 1: Kavramsal Çerçeve (Sosyal Belediyecilik ve Engellilik)

1.1. Sosyal Belediyecilik Kavramı ve Tarihçesi

Dünyada ve ülkemizde nüfusun artması ile birlikte yerel yönetimlerin de önemi artmıştır. Yerel yönetimlerin temelini oluşturan belediyeler, bu hızlı nüfus artışına bağlı olarak vatandaşlara daha iyi hizmet vermek adına devlet ile vatandaş arasında bir köprü vazifesi almışlardır. Özellikle ihtiyaç sahibi vatandaşların eğitim, sağlık, kültür ve sosyal yaşama yönelik ihtiyaçlarının belirlenerek, bunlara çözüm sunulması sosyal belediyeciliğin temelini oluşturmaktadır.

Sosyal belediyeciliğin kavramını açıklamadan önce merkezi yönetim, yerel yönetim kavramlarından kısaca bahsetmek gerekirse; merkez denince yasama organı ve yargı ile birlikte yürütmenin merkez organları yani bakanlıklar ile bağlı ve ilgili kuruluşlar akla gelmektedir. Valilikler, kaymakamlıklar merkezi yönetimin parçalarıdır. Belediyeler ise yerel yönetimler olarak kabul edilmektedirler ve merkezi yönetimden farklı olarak, karar organları doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Yerel yönetimler kendilerine yasa ile verilmiş yetkiler çerçevesinde, belirli bir serbesiyet ile hareket etmektedirler (Özdenkoş, 1999: 79).

Bu kapsamda yerel yönetimlerin bir unsuru olan Belediye, “Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini” ifade etmektedir. Bu anlamda hem sosyal devletin gereği olarak hem de kamu harcamalarında belediyelerin sosyal hizmetler noktasında desteklenmesi, sosyal belediyeciliği ön plana çıkarmıştır. Belediyecilik faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen eğitim, sağlık, konut ve çevre koruma faaliyetleri gibi sosyal amaçlı çalışmalar zamanla evrilerek adını sosyal belediyecilik olarak güncellemiştir.

Pektaş (2010: 6)’a göre sosyal devlet anlayışının yereldeki ayna etkisi olarak addedilen “sosyal belediyecilik”, halkın daha iyi bir hayat sürmesini amaç edinerek, bu amaca yönelik sosyal faaliyetlerle yeniden dağıtımı sağlamak; refah, huzur ve esenliği sağlama; sosyal barış ve sosyal kalkınmayı tesis edecek uygulamaları yapan belediyeciliği tanımlamaktadır.

Sosyal belediyecilik kapsamında özellikle dezavantajlı bireylerin ihtiyaçları dikkate alınarak oluşturulan sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini incelediğimizde, yoksullara yönelik olarak sağlık hizmetleri, evde bakım hizmeti, halk ekmek uygulaması, aşevi gibi hizmetlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Çocuklara yönelik hizmetlerde burslar ön plana çıkarken gençlere, engellilere ve yaşlılara yönelik hizmetler, meslek edindirme kursları, sosyal konutlar gibi birçok farklı alanda sosyal belediyecilik faaliyet göstermektedir (Kesgin, 2012: 173). İzmir Büyükşehir Belediyesi, spor okulları, çocuk ve gençlik merkezleri açma gibi daha çok gençler ve çocuklar için kültürel faaliyetlerde bulunurken, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, bunlara ek ve daha yoğun olarak halk ekmek, aşevi açma gibi sosyal hizmetlere ağırlık vermiştir ((Uslu, 2011: 45).

Belediyeler, sosyal belediyecilik anlayışı içerisinde kentte yaşayan insanlara ortak hizmet götürmek, israfı önlemek ve adaleti sağlamak adına öncelikle, dezavantajlı vatandaşlarına çeşitli fırsatlar sunarken, diğer vatandaşların ihtiyaçlarını da karşılamaya yönelik farklı çalışmalar yürütmektedirler. Bu anlamda spor tesislerini açılması ve bunların engelliler için

düzenlenmesi, kreşlerin açılması, meslek edindirme kursları, huzur evleri, engelliler için okullar, anne ve çocuk sağlığı merkezleri, hobi kursları sosyal belediyeçilik kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerden bazılarıdır (Uslu, 2011: 28).

Yerel yönetimler, kuruluş amaçlarındaki yerel kamusal hizmetlerin sunumunda etkinliği arttırmak kapsamında sosyal ekonomi politikalarına ayrı bir önem vermektedirler. Gelişmiş birçok ülkede sosyal devlet ilkesinin önem kazanmasıyla beraber, merkezî idare ve yerel idareler arasındaki görev paylaşımı yeniden düzenlenmiş; merkezî idare tarafından yerine getirilen bazı hizmetler bir yerel yönetimlere devredilmeye başlanmıştır (Urban, 2008: 85). İngiltere’de Engelli ayrımcılığı yasası ve Eğitim reformu yasası kapsamında belediyeler engelli vatandaşlara konut, ulaşım, eğitim gibi alanlarda çeşitli kolaylıklar sağlarken, İsveç’te de belediyeler engelli bireylerin okul hizmetleri ve sosyal hizmetleri konularında yetkilendirilmişlerdir. Türkiye’de de 2004 yılından itibaren belediyelerin sosyal hizmetler açısından yaşlılara, kadınlara, çocuk ve gençlere, engellilere yönelik eğitim ve bakım hizmetleri başta olmak üzere çeşitli faaliyetleri yapmaları için ilgili düzenlemeler yapılmıştır (Gürün ve Karaağaç, 2017: 53).

Bu süreçte yaygınlığı artan sosyal belediyeçilik yaklaşımının temelleri 19. yüzyılın sonlarında gelişen sosyal devlet anlayışına dayanmaktadır. Başlarda daha çok yoksullara yardım ölçeğinde kalan yaklaşım, özellikle iki savaş arasındaki sosyal imkânsızlıklar döneminde yerel yönetimlere daha geniş sorumluluklar yüklenmesiyle (Ersöz, 2006: 768) gelişimini hızlandırmıştır. Bu dönemde örneğin, İngiltere’de yerel yönetimler; işsizlik, yoksulluk yardımı, eğitim, konut, sağlık gibi önemli sosyal hizmetlerde merkezî idarenin bir ortağı olarak mevcut görevlerini sürdürdüğü gibi, gelişmiş refah toplumunda ortaya çıkan özellikle yeni sosyal ihtiyaçların karşılanmasında da görev üstlenmeye başlamışlardır (Ersöz, 2005: 134). 1980’lere kadar yerel yönetimler eğitim, sağlık, sosyal hizmetler gibi refah hizmetlerini doğrudan üreten kurumlardı. Ancak günümüzde refah hizmetlerini satın alan veya bu hizmetlere teminat veren kurumlar olmaları şaşırtıcıdır. Yerel yönetimler; kolektif hizmetlerin üretiminden vazgeçmiş, rekabete açılmaya ya da hizmetleri satın almaya yönelmişlerdir. (Ersöz, 2006: 772).

Türkiye’de sosyal belediyeçilik anlayışı, dünyadaki gelişmelere paralel olarak gelişmiş, bu anlamda ikinci dünya savaşı sonrası Avrupa’daki birçok ülke gibi 1945’li yıllardan itibaren merkezi sosyal hizmet uygulamalarının yereldeki uygulayıcıları belediyeler olmuştur. Türk Kamu Yönetimi Reformu ile 2000’li yıllardan itibaren Türkiye’de sosyal belediyeçilik uygulamaları güç kazanmış ve zaman içerisinde çıkan kanunlar ve yönetmelikler ile de belediyelerin sosyal hizmetler yönünde yapacağı uygulamaların çerçevesi çizilmiş ve birçok konuda yetkilendirilmişlerdir. Türkiye’de özellikle 2004 yılından sonra çıkarılan yasalar ile birlikte belediyeler sosyal belediyeçilik çerçevesinde dezavantajlı gruplar olarak sayılan kadın yaşlı, engelli ve çocukların ihtiyaçlarının karşılanması ve korunması doğrultusunda hizmetlerin yürütülmesi amacıyla önemli görev, yetki ve sorumluluklar verilmiştir.

1.2. Sosyal Belediyeçiliğin Amacı ve Dayanakları

Toplumda ihtiyaç sahibi insanlara yardım edilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması sosyal devletin göreğidir. Sosyal devlet anlayışın bir yansıması olan sosyal belediyeçilik, bu anlamda başta engelli vatandaşlar olmak üzere, yaşlılara, çocuklara, gençlere ve ihtiyaç sahiplerinin

ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür. Pektaş'a (2010: 6) göre sosyal belediyeçiliğin amacı; "belediyeleri sunduğu sosyal nitelikli mal ve hizmetlerle, hemşerilere daha iyi bir yaşam standardı yaratmak ve onların bütçesine sosyal adalet sağlayıcı biçimde katkı yapmaktır."

Sosyal belediyeçiliğin temel amaçlarından bir tanesi de bireylerin toplumda sosyalleşmesini sağlamak ve yaşadığı toplum ile bütünleşmesine yardımcı olmaktır. Bu anlamda bireylerin kendilerini yalnız hissetmemeleri, ihtiyaç duydukları zamanda yardımlarına gidilmesi, doğuştan veya sonradan sahip oldukları engelleri ile birlikte eğitim, spor ve kültürel faaliyetlerine katılımlarının sağlanması, ihtiyaç sahibi insanlara yardımcı olunması sosyal belediyeçiliğin amaçlarının başında gelmektedir (Kesgin, 2012: 177).

Sosyal belediyeçiliği yoksullara yardımla sınırlandıramayız. Kültürel ve sportif faaliyetlerin arttırılmasına da (Çiçek, 2012: 96) bu kapsamda bakılmalıdır. İzah edildiği üzere sosyal belediyeçilik, belediyelerin sosyal fonksiyonlarını arttıran ve sosyal yaşam içinde aktif hale gelmelerini sağlayan bir anlayıştır. Bu sosyal fonksiyonlar, sorunların kaynaklandığı noktadan çözülmesini ve halkın katılımı gerçekleştiğinden birlik ve dayanışma ruhunun artmasını temin etmek için gelişmiş ülkelerde gönüllü ve özel teşebbüslere bırakılmıştır (Keleş, 2008: 39). Toplumsal yaşamda meydana gelen değişimler, yoksulluk, ailede meydana gelen değişim ve bunun sonuçları, göçler, yaşlılar, engelliler, sokağa terk edilmiş çocuklar, barınma ihtiyacı gibi şartlar belediyelerin bu gruplara yardım etmesini zorunlu hale getirmiştir (Uslu, 2017: 52).

Belediyelerin, sosyal belediyeçilik anlayışı kapsamında amaçlarına değinen Şataf ve Mermer (2017: 14), belediyelerin, sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon; sosyal yardım ve dayanışma; yönlendirme, kılavuzluk etme ve son olarak yatırım olmak üzere dört ana işlevinin olduğunu belirtmiştir. Bu anlamda bireylerin tamamının sosyal hayatın içinde yer almalarını sağlama, düzenlenen uygulamaların takibi ve kontrolünün sağlanması, dezavantajlı gruplara yönelik yardım faaliyetlerini yerine getirme, bireylerin sorunlarının çözümüne yönelik yol gösterici olma ve kendi sınırları içerisinde istihdam olanakları ile geçim sıkıntısını azaltmaya yönelik yatırımlar, belediyelerin sosyal hizmet anlayışı kapsamında gerçekleştiği faaliyetlerin başında yer almaktadır.

1.3. Sosyal Belediyeçiliğin Sosyal Hizmet İçindeki Konumlanışı

Meslek boyutuyla sosyal hizmetler, bireylerin birbiriyle ve çevresi ile uyum sağlamasını kolaylaştırmak amacını taşıyan örgütlenmiş çalışmalardır. Bu amaç birey, grup ve topluluklara ihtiyaçlarını karşılamada ve toplum yapısındaki değişimlere uyum sorunlarını çözmede yardımcı olmaya yönelik yöntemler yoluyla gerçekleştirilir. İktisadi ve sosyal durumların düzeltilmesi ile ilgili topluca önlemler de aynı amaca yöneliktir (Dilik, 1980: 74). Başka bir tanımda sosyal hizmetleri "kişi, grup ve toplumlara sosyal, ruhsal ve fiziksel yönlerden, olanaklar çerçevesindeki en yüksek refah düzeyine ulaşabilmeleri için yardım yapılmasıdır." şeklinde tanımlamaktadır (Friedlander, 1965'den aktaran Dilik, 1980: 75).

Yerel yönetimler ise

"belli bir coğrafi alanda yaşayan yerel topluluğun bireylerine kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacıyla kurulan, karar organları yerel topluluklarca seçilerek oluşturulan, yasalarca belirlenmiş görevler ve yetkilere, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, üstlendiği hizmetler için kendine ait örgütsel yapısını kurabilen, merkez yönetimi ile ilişkilerinde

yönetmelik özerklikten yararlanan kamu tüzel kişileridir” (Bozkurt vd.,2014:564).

Merkezi idare ve mahalli idareler arasındaki görev paylaşımı sosyal devlet düşüncesi ile yeniden düzenlenmiş; merkezi idare tarafından yerine getirilen bazı hizmetler belediyelere devredilmiş ya da belediyelerce yürütülen bazı hizmetler merkezi idare tarafından üstlenilmiştir (Urban, 2008: 85). Başta işsizlik olmak üzere, yoksulluk yardımı, eğitim, konut, sağlık gibi önemli sosyal hizmetlerde merkezi idarenin bir partneri olarak mevcut görevlerini sürdüren yerel yönetimler, gelişmiş refah toplumunda ortaya çıkan yeni sosyal ihtiyaçların karşılanmasında görev üstlenmeye başlamışlardır (Ersöz, 2005: 134).

Sosyal devlet anlayışı kapsamında belediyeler tarafından yapılan sosyal hizmetlerin alanı içerisine şu alanlar girmektedir. Çocuklar ve aileler için alan, yardım alanı, ıslah hizmeti verilecek alan, refahın sağlanmasına yönelik alan, aile planlamasını sağlayıcı alan, sosyal sigortalar bağlamındaki alan, konut sorunlarına ilişkin alan, özürllüler için oluşturulan alan ve toplum kalkınmasını sağlayacak alan girmektedir (Aydın, 2008: 29).

Sosyal hizmetler genelde bir takım dezavantajlı gruplara hizmet sunma şeklinde ortaya çıkmıştır. Kadınlara sığınma evleri, yaşlılara huzurevleri, engellilere engelliler merkezi ve yoksullara sosyal hizmet sahaları oluşturulması, sosyal hizmetler kapsamında günümüzde belediyeler tarafından yerine getirilmektedir. Bu anlamda belediyeler sosyal hizmet faaliyetleri kapsamında, büyük çoğunluğunu muhtaç kesimin oluşturduğu grupların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır.

Belediyelerin sosyal hizmet anlamında çocuklara, kadınlara, yaşlılara ve engellilere yönelik yaptıkları çalışmalara baktığımızda (Uslu, 2017: 27);

Çocuklara yönelik: Kreş ve çocuk yuvaları, kimsesiz çocuklar için yuvalar, çocuk kulüpleri açılması, parkların düzenlenmesi.

Kadınlara yönelik: Ana-çocuk sağlığı merkezleri, kadın sığınma evleri, meslek edindirme kursları açılması.

Yaşlılara yönelik: Güçsüzler Yurdu, huzurevleri açma, hobi ve iletişim merkezleri oluşturma vb. Engelliler: Engelliler için temel eğitim okulları, meslek edindirme ya da beceri kursları açılması, koruma vakıflarının kurulması, spor ve iletişim imkânları sağlanması.

Engellilere yönelik: Engelli merkezleri oluşturulması, engellilere yönelik ayni ve nakdi yardımların verilmesi karşımıza çıkmaktadır.

1.4. Engelliğe Yönelik Yaklaşımlar

Seyyar (2013: 347-348) engelli ve engellilik kavramlarını şöyle tanımlar. Sözlük anlamı olarak “engelli” kelimesi, bir şeyin düşük ve işe yaramaz kısmı, fena ve faydasız şey, bozuk ya da yanlış anlamlarına gelmektedir. En geniş ifade ile engellilik, “doğuştan veya sonradan herhangi bir sebeple bedenî, zihnî, ruhî, hissî ve sosyal yeteneklerin, çeşitli derecelerde kaybedilmesi sonucunda, sosyal hayata uyum sağlanması ve günlük ihtiyaçların karşılanmasında güçlüklerle karşılaşılması, korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık, destek hizmetleri, mimari yapılarda, açık alanlarda özel fizikî düzenlemelere genel anlamda ihtiyaç duyulmasıdır.” Engelli ise “herhangi bir sebeple ve hangi oranda olursa olsun, fizikî, zihnî veya ruhî yapılarında bir eksiklik ya da bozukluk olan kişidir.”

Türk toplumunda “özürlü, sakat” kavramları, “engelli” kavramıyla sıklıkla ve aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak değişikliğe gidilerek kanunlarda yer alan “sakat, çürük, özürlü” kavramları çıkarılmış ve yerine “engelli” kavramının kullanılmasına başlanmıştır.¹ Şahin’in (2002: 221) ifadesiyle hangi kavram kullanılırsa kullanılsın burada önemli olan, engelli bireylerin toplumdaki diğer bireylere göre farklı hizmetlere ihtiyaçlarının olduğu gerçeğidir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından da genel bir standart getirmek amacıyla engellilik ve engellilik sınıflandırması geliştirilmiştir ki bu sınıflandırma dünyada pek çok ülkede kullanılmaktadır. Toplumlar her ne kadar uluslararası kuruluşlarla birlikte engelli kavramını tanımlama bir standart yakalamaya çalışsa da toplumların engelliliği ele alma biçimlerine göre çeşitli farklılıklar gösterdikleri görülmüştür. Toplumların içinde bulundukları sosyo-ekonomik duruma göre engelliliğe farklı yaklaştıkları anlaşılmıştır (Özyürek, 1991: 18). Bu anlamda Avrupa ülkelerinde refah devleti anlayışı kapsamında İngiltere’de belediyeler bütçelerinin %60-%70 gibi bölümünü sosyal hizmetlere ayırırken, İsveç, Norveç ve Danimarka’da sağlık hizmetlerinin %90’ından fazlası, sosyal refah hizmetlerinin ise % 80’inden fazlası yerel yönetimlerce sağlanmaktadır (Güloğlu, 1999: 52).

Bu toplumlar arası farklılıklar zamanla farklılaşan yaklaşımları da beraberinde getirmiştir. Başka deyişle tarihsel süreçte engellilerin durumunu anlamaya ve kavramaya yönelik çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bunların en etkili ama artık terk edilmiş olanı **tıbbi yaklaşımdır**. Özellikle sanayi devriminden sonraki gelişmeler ile tıp alanında görülen yenilikler, engelliliğin bu bakış açısından değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Tıp bilimindeki ilerlemeler ve medikal yöntemlerin engelliliğin tedavisindeki başarısı, bazı toplumlarda engelliliğin bir tıbbi konu olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Bu anlamda bireylerin engellerini tanımlama, engellerini sınıflandırma, normal ve sağlıklı olanla, anormal ve sağlıksız olanın ayrımı tıbbi bakış açısı ile yapılmaktadır (Okur ve Erdugan, 2010: 249).

Klinik bir bakış açısıyla engelliliği bir hastalık gibi değerlendiren tıbbi yaklaşım modeli, sorunu bireyin bedeninde aramış ve oraya yoğunlaşmıştır. Engelli kişiler bu modelde “hasta” olarak ele alınmıştır. Bu modelde engelin açıklanması “yetersizlik” ve “bozukluk” ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bu anlamda tıbbi modeli referans alan toplumlar, engellilere yönelik yapacakları hizmetleri sağlık politikaları kapsamında geliştirmiş ve rehabilitasyon merkezleri açmayı öncelik haline getirmişlerdir (Kurt, 2015: 414).

Tıbbi anlayış ortaya çıkışı, engelliliğin tedavi ile iyileştirilmesi gereken bir durum olduğuna ilişkin yargıların meşruiyet kazanmasına sebep olmuştur. Engelliliği, “normal bir bedene sahip olamama” şeklinde açıklamaya çalışmaktadır ki bu bakış açısı, bireylerin engellerini içselleştirmelerini ve bu anlamda kendi dünyalarında yaşamalarını öngörmektedir. Bu nedenle de bireylerin toplumsal yaşamda “pasif” olması gerekliliği doğmaktadır (Genç ve Çat, 2013: 365).

İkinci Dünya Savaşı sırasında özellikle Nazi Almanyası sınırlarında engellilerin toplama kamplarına götürülmeleri ve üzerlerinde çeşitli tıbbi deneylerin yapılması, yakın tarihimize

¹ 25.04.2013 tarih, 6462 sayılı Kanun ve Kanun hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 3 Mayıs 2013’te Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Buna göre, 87 Kanun ve 9 KHK’da değişiklik yapılmış, “özürlü” kavramı yerine “engelli” kavramı getirilmiştir.

kara bir leke olarak geçmiştir. Bununla birlikte, medikal anlamda gelişmeler ve teknolojinin ilerlemesi, engellilerin daha uzun yaşamalarına neden olurken, aynı zamanda hayatlarını kolaylaştırmıştır (Okur ve Erdugan, 2010: 248). Tıbbi yaklaşım kapsamında engelli ve ailelerinin evlerden alınarak rehabilitasyon merkezlerinde tedavi edilmeleri ve ihtiyaçlarının karşılanması açısından her ne kadar faydalı olsa da bu yaklaşımın engelli bireylerin istihdam, eğitim ve sosyal yaşantıların yeterince cevap verememesi bu yaklaşımın olumsuz tarafı olarak karşımıza çıkmıştır.

Yakın zamana kadar engelli olma durumu tıbbi modele göre açıklandığından, bireyin yalnızca Bu yüzden bu egemen yaklaşıma karşı ortaya çıkan engellilik çalışmaları alternatif yaklaşım oluşumuna katkılar sunmuştur. Bu anlamda engelliliğin bir yetersizlik ve fonksiyon kaybı düşüncesine tepki olarak, bireylerin kendilerine ait bir problem olmadığı ve bu durumun sosyal bir durum olduğu düşüncesi olduğu düşüncesi güç kazanmaya başlamıştır (Genç ve Çat, 2013: 366).

Tarihsel süreç içerisinde toplumların engellilere bakış açılarında değişimler olmuş ve özellikle 1970 ile 1980'li yıllar arasında gerçekleşen “özürlü hakları hareketi” sonrası, devlet ile engelliler arasında yeni bağlar oluşmuştur. İngiltere merkezli gerçekleşen bu hareket sonrası devlet, çeşitli tedbirler almıştır. Okur ve Erdugan’a (2010: 252) göre bu hareketle birlikte devlet,

“İlk olarak kişilere ve ailelere sahip oldukları mülklerin değerine bakılmaksızın asgari bir geliri garanti eder. İkinci olarak ortaya çıktıklarında bireysel ve ailesel krizler yaratması mümkün olan bazı toplumsal beklenmedik olayları karşılayabilecek güce kavuşturmak suretiyle güvensizlik alanını daraltır. Üçüncü olarak da tüm vatandaşlara bir ayırım gözetmeksizin üzerinde anlaşılmış belli bir dizi toplumsal hizmetin mevcut en iyi standartlarda verilmesini sağlar.”

Bu açıklama ile hem bütün toplumsal kesimlere en iyi hizmetin götürülmesi hem toplumda bulunan yaşlı, hasta ve engellilerin haklarının da korunması gerektiği belirtilmiştir.

Medikal modelin engelli bireyleri normal bireylerden ayırması, ayırımcı ve damgalayıcı tutumlar içermesi bu modele eleştirileri artırmış ve engellilik durumunu yaratan esas nedenin toplumsal olduğu, engellilerin toplumsal engeller sonucunda izole edildiği tezini savunan sosyal model anlayışı ön plana çıkmaya başlamıştır (Erdugan, 2010: 18).

Bu zamandan sonra **sosyal model/yaklaşım** hâkim olmaya başlamıştır. Artık engellilik bir duyu eksikliği ya da fiziksel veya zihinsel bir bozukluktan ziyade, bu farklılığın birlikte yaşanılan toplum tarafından fark edilmesi ve vatandaşlar arasındaki farkın anlamlandırılması olarak görülür. Yapı bozukluğu fiziken gözlemlenebilecek bir husustur elbet. Ancak engellilik denilen bu kelimenin içi doldurulurken, toplumun bu farkı bireylere pozitif olarak yansıtması mümkündür. Lester (2002’den akt. Okur ve Erdugan, 2010: 253) “engellilik biyolojik açıdan verili bir durum değildir, tıpkı ‘toplumsal cinsiyet’ gibi biyolojik gerçeklikten sosyal olarak inşa edilmiştir” açıklamasıyla; sosyal yaklaşım modeli ile birlikte engellilerin de diğer insanlar gibi “normal” olduğu görüşünün ön plana çıktığını vurgulamıştır.

Sosyal model yaklaşımıyla birlikte toplum içinde aktif hale gelen engelliler, örgütlenerek hem haklarını arama hem de sorunlarının çözümüne yönelik seslerini duyurma açısından etkili olmaya başlamışlardır. Tıbbi bakış açısının aksine kendilerini normal bireylerden farklı görmeme düşüncesi, engellilerin toplumda özgürleşmesinin önünü açmıştır. Bu gelişmelere

bağlı olarak da devlet, engellilerin bir takım haklarını korumaya yönelik çeşitli tedbirler almıştır. Engelli vatandaşlarda dâhil olmak üzere, eşitlik anlayışı çerçevesinde bütün vatandaşlarının sosyal ve ekonomik haklardan aynı şekilde yararlanması ve verilen hizmetlerde bir süreklilik olması için kanunlar çıkarmıştır. Sosyal yaklaşım modeli kapsamında alınan bu tedbirlerle birlikte engelli bireylerin, çalışma, sağlık, ulaşım, konut edinme, eğitim gibi hakları devlet tarafından garantiye alınmıştır. Bu anlamda, engelli bireyler “işe yaramaz” ve “sorunlu” gibi yanlış nitelermelerden kurtularak toplumun bir parçası haline getirilmeye çalışılmıştır (Okur ve Erdugan, 2010: 254). Almanya’da engellilerin istihdamı için işverenlere kota uygulaması getirilirken, engelli istihdamı için diğer ülkelerde de çeşitli girişimler olmuş, Türkiye’de de kamu ve özel sektörde engellilerin çalışarak kendi ayakları üzerinde durmaları için düzenlemeler yapılmıştır (Genç ve Çat, 2013: 375). Bu bağlamda Tıbbi modelin daha çok “sorun” üzerine yoğunlaştığı, sosyal modelin “çözümü” yönelik bir bakış açısına sahip olduğu söylenebilir.

1.5. Sistem, Güçlendirme ve Ekolojik Yaklaşım Perspektifiyle Engellilik

Sosyal hizmet, ihtiyaç sahibi grup, birey veya toplulukların çevresel gereksinimlerini karşılayarak, onların toplum ile uyumlu yaşamalarını sağlamaya yönelik bütün faaliyetleri kapsamaktadır. Bu anlamda yapılacak ekonomik, maddi ve manevi yardımların hepsi sosyal hizmet kavramı içerisinde yer almaktadır.

Sosyal hizmet mesleği, tarihi gelişim süreci içerisinde hizmet verilen müracaatçı sistemin büyüklüğüne göre değişim göstermiştir. Kişisel çalışma, grup çalışması ve toplum organizasyonu olmak üzere üç boyutta uygulanan sosyal hizmet mesleği; bireyden, aileye ve oradan da toplumun tamamına yönelik bir hizmet sunmaktadır. Sosyal hizmet uygulamaları kapsamında da sosyal çalışmacılar farklı dezavantajlı bireylere, gruplara ve topluluklara müdahale aşamaları uygulamaktadır. Bu dezavantajlı gruplar; “işsizler, yoksullar, eğitimsizler, sosyal güvenliği olmayanlar, evsizler, ayrımcılığa uğrayan sosyal gruplar, bağımlılar, engelliler, çocuklar, romanlar” olarak sınıflandırılabilir (Elmas, 2018: 246).

Sosyal hizmetin temel amacının sosyal koşulların iyileştirilmesi mi yoksa bireylerin tedavisi mi olduğu tartışması sosyal hizmetin ilk ortaya çıktığı zamandan itibaren tartışılan bir konudur. Sosyal hizmetin mesleki etkinliğinin odağı, bireyin sosyal işlevselliği ve çevresi ile olan etkileşimi çerçevesinde değişme ajanlığıdır (Şahin, 2002: 3). Sosyal hizmet en temelde, sosyal işlevselliği aksaklığa uğratan bireysel ve/veya toplumsal sorun ve ihtiyaçlar ile bireysel ve toplumsal özelliklerin etkileşiminden doğan sorun ve ihtiyaçlar ile uğraşır.

1960 ve 1970’li yıllardan itibaren birey-çevre etkileşimine ilişkin bilinçliliğin artması ve toplumsal ihtiyaçlar, sosyal hizmet uygulamalarında “**sistem**” yaklaşımının oluşmasını sağlamıştır. Sosyal problemler, müracaatçının psikolojik özelliklerinden ziyade müracaatçı ile çevresi arasındaki bio-psiko-sosyal etkileşime atfedilmiştir. **Genelci** terimi, uygulandığı alan ya da kullanılan yöntemle bakılmaksızın tüm sosyal hizmet uygulamalarının ortaklıklarını belirtmektedir. Bu anlamda Türkiye’de genelci yaklaşım benimsenmiştir.

Genelci sosyal hizmetin bakışı geniş açılı kameralara benzer ve birey odaklı olsa dahi tüm sistemi içine alır (Şahin, 2002: 4). Buradan hareketle de sosyal hizmetin çevresi içinde birey anlayışı engellilik alanında yalnızca engelli bireylerle çalışmayı değil, aynı zamanda engelli

bireylerin ve ailelerinin yaşam koşullarını dikkate almayı, birey ve ailelerin yaşadıkları sorunların azaltılmasını, engelli birey ve aileleri için sosyal politikaların düzenlenmesini de içeren boyutlar taşımaktadır.

Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu (IFSW)'na (2012) göre sosyal hizmet; “refahın yükseltilmesi için toplumsal değişimi, insan ilişkilerinde sorun çözmeyi, insanları güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi destekleyen uygulamalı bir disiplin ve meslektir.” Sosyal hizmet tanımlarındaki ve açıklamalarında ortak nokta, güç ve güçlendirme kavramlarının ön plana çıkmasıdır. Adams (2003'den akt. Apak ve Abay, 2017: 57) **güçlendirmeyi**; “birey, grup ve toplulukların kendi yaşam koşullarını kontrol altına almalarına olanak sağlamak ve belirledikleri amaçlara ulaşarak kendi yaşamlarının kalitesini artırmalarına yardımcı olmak” için bir araç olarak görmektedir. Güçlendirme tabiri “insanlara yaşam şartları üzerinde kontrol kazanmalarına yardım etmeyi, gerekli bilgi ve kaynakları elde etmeyi, daha yüksek bir kendine güvenirlilik edinmek için eyleme geçme ve karar verme becerilerinin gelişmesini ve kişinin sosyal ve politik çevresini düzenlemeyi” yansıtır (Sheafor ve Horejsi, 2014: 100). Engelli bireyler için ihtiyaçlarını dile getirmek veya buna olanak bulmak oldukça zordur ve bu fırsat ellerine bazen çok nadir geçebilmektedir. Bu nedenle insanların gücünün ortaya çıkarılması ve bu gücün kullanılması sosyal hizmet disiplinin öz işlevlerindendir (Mathews, 2009'den akt. Apak ve Abay: 2017: 57).

Ekolojik yaklaşım, yaşayan varlıklar arasındaki ilişkiler ve varlıklar ile çevrelerinin diğer görünüşleri arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır (Duyan, 2010: 35). Sosyal hizmet disiplininde ekolojik yaklaşım, insanlar ve çevreleri arasındaki etkileşimi ifade etmektedir ve profesyonel müdahalelerde bireylerin, grupların, ailelerin ve toplumların, çevreleri ile olan ilişkileri incelenmektedir (Teater, 2015: 46). Ekolojik yaklaşım, birey ve diğer sistemler arasındaki karşılıklı etkileşimi temel almaktadır. Yaklaşımın, bireyin gereksinimleri ve çevresindeki sistemlerin özellikleri arasındaki uyumu ve baş etme mekanizmalarını geliştirme üzerine odaklandığını söylemek mümkündür. Ekolojik yaklaşım kapsamında engelli bireyleri çevresi içerisinde değerlendirerek ve bu doğrultuda geliştirilen faaliyet, çalışmalar ve uygulamalar ile engelli bireylerin yüksek yararını gözetken bir sosyal yaşam anlayışının benimsenmesine yönelik bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır. Örneğin, kentlerin engelli bireyler için tekrar düzenlenmesi ve engelsiz bir kent sunma düşüncesi, kentsel ekolojik anlayışın bir sonucudur (Kaplan ve Öztürk, 2004: 68).

1.6. Türkiye’de Belediyelerin Engellilere Yönelik Uygulamaları

Türkiye’de çıkarılan yasalar ile birlikte yerel yönetimler, engellilerin sosyal hayata katılımını ve adapte olmalarını sağlamak, evlere ve kapalı alanlara hapsolmalarını engellemek, kentin sunduğu tüm imkânlardan toplum içinde diğer sağlıklı insanlar gibi yararlanmalarını sağlamak, işgücüne katılımını sağlamak ve kenti engellilerin erişilebilirliğine uygun hale getirmek için çeşitli çalışmalar yapmaktadırlar.

Bugün Türkiye nüfusunun yaklaşık %93’ü belediyelerin hizmet alanında yaşamını sürdürdüğü bir gerçek olup ve bu nüfusta; engelli nüfusun da azımsanmayacak derecede fazla olduğu bilinmektedir. (Çakırer Özservet ve Boz, 2015: 86). 2002 yılında (o zamanki adıyla) Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı ile Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından Türkiye’de engelliler ile ilgili kapsamlı bir araştırma yapılmıştır (halen o

araştırmadan sonra böyle kapsamlı bir araştırma yapılmış değildir). Bu araştırma sonucuna göre engelliler ile ilgili çeşitli bulgulara ulaşılmıştır.

- Engelliler toplam nüfus içinde % 12,29'luk bir paya sahiptir. Bu payın cinsiyet dağılımında % 7,092'u erkek, % 5,022'si kadındır.
- Türkiye'de 8,5 milyon engelli vatandaş bulunmaktadır. Kısacası her dokuz kişiden biri hayata ekstra zorluklarla mücadele ederek tutunmaya çalışmaktadır.
- Engellilerin en fazla paya sahip olduğu alan Marmara; en az olduğu bölge ise Ege Bölgesidir.
- Engellilerin asli sorunu eğitimidir. Engellilerin eğitimsizliği, toplumla ayrışmalarındaki en önemli sebeptir.

Yapılan araştırmalar bize çok önemli bilgiler vermekte ve hangi konulara eğilmemiz gerektiğini göstermektedir. Toplumun, her dokuz kişiden birisinin engelli olduğu gerçeğinden bakıldığında, bu kişilere kolaylıklar sağlanması gerektiği açıktır. Bu anlamda engelli bireylerin sosyal hayatta daha fazla yer almaları için pozitif ayrımcılık yönünde politikalar geliştirilmektedir.

Engellilerin yaşadıkları mekânların güvenli ve eğitime açık olacak şekilde planlanması ve buna yönelik hizmetlerin yürürlüğe konulması yerel yönetimlerin görevleri dâhilindedir. Örneğin, engellilerin kentlerden en iyi şekilde yararlanabilmesi için hem yaz hem de kış şartları düşünülmelidir. Öte yandan trafiğin engelliler üzerinde oluşturacağı riskler düşünülerek düzenlemeler yapılmalı, böylece çocuklar için ulaşılabilirliğin önü açılmalıdır (Çakırer Özservet, 2015: 87). Engelli bireylere ait alanlarının imar edilmesi, ihtiyaç sahibi engelli bireylere sahip ailelere sosyal yardım yapılarak engellilerin ekonomik şartlar altında ezilmemesi vb. önleyici koruyucu hizmetlerin arttırılması, birebir sosyal hizmet kurumlarına olan ihtiyacı azaltacağından dolayı daha etkili ve verimli olmaktadır (Akço, 1997: 101).

1.7. Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Ortaya Çıkışı ve Uygulama Örnekleri

Dünyada yaşanan gelişmelere bağlı olarak ihtiyaç sahibi bireylere yönelik yapılacak yardımların sadece bir merkezden yapılması çeşitli sorunları beraberinde getirmiş ve bu nedenle yerel yönetimlerin bu yardımları kendi sınırları içerisinde sunmaları için çeşitli düzenlemelere gidilmiştir.

İnsan onuruna yaraşır bir hayatın oluşması ve sürdürülebilirliği ancak toplumun ihtiyaçlarına yönelik sosyal politikalar üretmekle sağlanabilir. Sosyal politika kavramı, yerel boyutta sosyal belediyeciliğin teorisini oluştururken, sosyal belediyecilik ise sosyal politikaların yereldeki halka yansması olarak, sosyal devletin gerekliliğinin yerine getirilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Beki, 2009: 48).

Yerel yönetimlerin tanımlanmasında farklı ifadeler kullanılmakla beraber, birçok tanımın benzeştiği görülmüştür. Ökmen ve Parlak (2013: 23), yerel yönetimleri şöyle tanımlar.

“Belirli bir yerde (kent, ilçe, köy vb.) hayatını ikame eden topluluğun üyelerine, beraber yaşamaları münasebetiyle ortaya çıkan ortak ihtiyaçları karşılamak amacıyla kurulan, yöneticilerinin o bölgede yaşayan halk tarafından seçildiği, kanunlarla belirlenmiş görev ve yetkilere, kendine has bütçe ve personele sahip, üstlendiği hizmetler için kendi örgütsel yapısını

kurmakta yetkili olmakla beraber idari özerklikten faydalanan kamu tüzel kişileridir.”

Varcan (2013: 8) ise “ülke sınırları içerisinde yerleşik değişik büyüklükteki köy, kasaba ve il gibi toplu yerleşim yerlerinde hayatlarını ikame eden başta insan olmak üzere tüm canlıların yerel nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla belli bir hukuksal çerçeveye şekillenmiş kuruluşlardır” şeklinde tanımlamışlardır. Yatkın’da (2015: 11) “yerel topluluklarca seçilerek oluşturulan, yasalarca belirlenmiş görevler ve yetkilere, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, üstlendiği hizmetler için kendine ait örgütsel yapısını kurabilen, merkez yönetimi ile ilişkilerinde yönetsel özerklikten yararlanan kamu tüzel kişileridir” diye ifade etmiştir. Tanımlardan yola çıkıldığında, yerel yönetimlerin varoluş sebebinin vatandaşa hizmet olduğu anlaşılmaktadır.

İnsanlık tarihi boyunca özellikle ihtiyaç sahibi ve dezavantajlı grupta yer alan insanlara yönelik çeşitli yardımların yapıldığı bilinmektedir. Özellikle sanayi devriminden sonra oluşan gelir adaletsizliği ve sosyal hayatta yaşanan problemler, günümüzdeki sosyal devlet anlayışının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Dünyada, ikinci dünya savaşı sonrası yerel yönetimler güçlenmiş ve sosyal politikaların temelde uygulayıcısı konumuna gelmişlerdir. 1960’lı yıllarla beraber de kentlerin büyümesi ve kalabalık nüfusun getirdiği sorunlar, sosyal belediyeçiliği kaçınılmaz hale getirmiştir (Özdilek, 2016: 27).

Türkiye’de yıldan yıla artan sorunlara karşı verilen yetki, görev ve sorumluluk da paralel bir biçimde artış göstermiştir. Bu yetki ve görevlerin içerisinde bulunan sosyal yardım ve sosyal hizmetler yerel yönetimlerce sağlanan temel görevler arasında yerini almıştır. Böylece yerel yönetimlerin sosyal sorunlara yönelik müdahale yelpazesi de genişlemiştir (Kesgin, 2012: 128). Örneğin, Türkiye’de yerel yönetimler vergi, alt yapı, çevre düzenlemesi gibi faaliyetler ile birlikte yoksullara, yaşlılara ve engellilere yönelik de yerel ölçekte sosyal politikalar üretmeye başlamışlar ve bu grupta yer alan bireylerin barınma, istihdam ve eğitim gibi ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler geliştirmişlerdir (Şataf ve Mermer, 2017: 22).

Sosyal belediyeçiliğin adına ilk belediye teşkilatı 1855 yılında İstanbul’da kurulmuştur (Ersöz, 2011: 103). Şehremaneti adı verilen bu birimin görevi halkın zorunlu ihtiyaçlarının karşılanması ve zorunlu ihtiyaç maddelerini bulundurulması, narh yani tüketiciyi korumak amacıyla belirli bir fiyat koyulması ve uygulanması, yol ve kaldırım yapılması, şehrin temizliği ve esnafın denetimini sağlamasıdır (Ortaylı, 1985: 121).

1857’de Beyoğlu’nda Altıncı Daire-i Belediye’nin kurulmasından başlayarak, zamanla tüm ülkede kent yönetiminde belediye örgütüne geçilmiştir. Diğer yerel yönetim türleri olan il özel idaresi ve köyler ise 1864 yılındaki Vilayet Nizamnamesi’ne dayanmaktadır (Ersöz, 2005: 151). Zamanla ülke geneline yayılan bu belediyeler, halkın ortak ihtiyaçlarının karşılanması, kentin ihtiyaçların karşılanmasını ve sosyal politikaların yerel düzeydeki uygulanması noktasında önemli roller üstlenmişlerdir (Kesgin, 2016: 458). Belediyeler tarafından gençler için spor merkezleri açması, yoksullara yönelik aş evleri kurmaları ve kadınlar için sığınma evleri açmaları bu uygulamalardan bazılarıdır (Şataf ve Mermer, 2017: 25).

1913’te çıkarılan geçici vilayet kanunu mahalli demokrasiye ve yönetime bütün özerklik kapılarını uzun süre kapatan bir uygulamaya başlangıç olmuştur. İstanbul Belediyesi’nde, 1910’da değiştirilen “Dersaadet Belediye Kanunu” ile dokuz şubeye ayrılmış ve her birinin

başına maaşlı bir müdür tayin edilmiştir (Ortaylı, 1985: 401).

Sosyal devlet anlayışı, devletin sosyal barış ve sosyal adaleti sağlama amacını taşıyan müdahaleleri gerekli kılmıştır. Bu anlayış Türkiye'nin 1961 Anayasası ile hukuk dünyasına ve 1982 Anayasasının 2. Maddesi "Türkiye Cumhuriyeti... sosyal bir hukuk devletidir" ile de anayasanın değiştirilemez hükümleri arasına girmiştir. Sosyal devletin vatandaşlarına sağlaması gereken haklardan kasıt ailenin korunması, çalışma ve sosyal güvenlik hakkı, konut hakkı, eğitim hakkı, sağlık hakkı gibi çok yönlü haklardır. Ancak sosyal devletten anlaşılan daha çok engelli, yoksul, muhtaç, aciz yani dezavantajlı bireylerin korunması ve bu bireylerin insan onur ve haysiyetine yaraşır bir hayat sürdürmeleri için gerekli koşulların sağlanmasıdır (Pektaş, 2010: 5).

Sosyal belediyeçiliğin Türkiye'deki ilk adımlarının toplumcu belediyeçilik adıyla 1973-1977 yılları arasında ortaya çıktığı görülmüştür. Bu dönemde aşevi, fırın gibi mekânlar açılarak vatandaşların ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Ancak bugünkü faaliyetleri açısından değerlendirdiğimizde sosyal belediyeçilik nitelemesinin bu dönem için kullanılması doğru değildir. Günümüz şartlarında Türkiye'de ilk sosyal belediyeçilik örnekleri 1990'lı yıllarda özellikle büyükşehir belediyelerinin hizmet çeşitliliğindeki artış ile görülmeye başlanmıştır (Ersöz, 2011: 143-144). Ülkenin Avrupa Birliği'ne girmeye yönelik attığı adımların içerisinde yerel yönetimlere yönelik birçok reformda yer almıştır. 2000'li yıllarla beraber sosyal niteliği ağır basan faaliyetlerin yerine getirilmesi işinin belediyelere yüklenmesi sonucu sosyal belediyeçilik anlayışı yerelde güçlenmiştir (Pekşen, 2014: 14).

Türkiye'de merkezi yönetimlerin sosyal içerikli hizmetleri sunmasındaki aksaklık ve yetersizliklerinden dolayı yeni kamu anlayışı çerçevesinde 2004 yılı ve sonrasında yapılan yasal düzenlemelerle bazı yetkiler il özel idarelerine ve belediyelere aktarılmıştır. Aktarılan görevlerden biri de il özel idareleri ve belediyelerin mevzuatında yerini alan sosyal hizmetlerdir (Artan, 2012: 237).

Geçen yüzyılda belediyeçilik denilince akla gelen ilk hizmetler çöp ve emlak vergisi toplama iken, zamanla gelişen belediyeçilik anlayışı ile birlikte, belediyelerin faaliyet gösterdiği alanlar ve hizmetler de çeşitlenmiştir. Günümüzde sosyal belediyeçilik, 5393 ve 1580 sayılı belediye kanunları ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu kapsamında gerçekleşmektedir. Bu kanunlar kapsamında belediyeler vatandaşların her türlü ihtiyaçlarını karşılamakla beraber, yaşlılara, engellilere, çocuklara, kadınlara, muhtaç ve kimsesizlere yönelik çeşitli tedbirler almaları ve bu gruplarda yer alan insanlara çeşitli şekillerde nasıl yardım yapılması gerektiği yer almaktadır (Uzun, 2013: 45).

Örneğin, 5393 sayılı Belediye Kanunu kapsamında belediyelere sosyal hizmet ve yardımlara ilişkin birçok görev ve sorumluluk yüklendiği görülmektedir. Bu görev ve sorumluluklardan örneğin bir tanesi şu şekildedir:

"İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor orta ve yükseköğrenim öğrenci yurtları (Bu Kanunun 75 inci maddesinin son fıkrası, belediyeler, il özel idareleri, bağlı kuruluşları ve bunların üyesi oldukları ki birlikler ile ortağı oldukları Sayıştay denetimine tabi şirketler tarafından, orta ve yükseköğrenim öğrenci

yurtları ile Devlete ait her derecedeki okul binalarının yapım, bakım ve onarımı ile tefrişinde uygulanmaz.); sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. (Mülga son cümle: 12/11/2012-6360/17 Md.) (...) (Ek cümleler: 12/11/2012-6360/17 Md.) Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler.” (14. Madde a bendi)

1.8. Engellilere Yönelik Hizmetlerin Yasal Çerçevesi

Engelli bireylere yönelik mevzuatın temel çıkış noktası, 1982 T.C. Anayasası'nın, X. Bölümü olan Kanun Önünde Eşitlik İlkesine dayanır. Bu maddeye göre herhangi bir ayırım gözetilmeden tüm vatandaşlar eşit kabul edilmekte ve eşit haklara sahip oldukları vurgulanmaktadır. Ayrıca ilgili başlığa getirilen 07/05/2010 tarih ve 5982/1 değişikliği ile “Çocuklar, yaşlılar, özürllüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.” ifadesi ile engelli bireylere yönelik pozitif ayrımcılığın da önü açılmıştır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 53.maddesinde

“Engelli personel çalıştırma yükümlülüğü” başlığı altında engelli bireylerin işyerlerindeki kadro sayısı, “Kurum ve kuruluşlar bu Kanuna göre çalıştırdıkları personele ait kadrolarda % 3 oranında engelli çalıştırmak zorundadır. % 3 'ün hesaplanmasında ilgili kurum veya kuruluşun (yurtdışı teşkilat hariç) toplam dolu kadro sayısı dikkate alınır.”

şeklinde ifade edilmiştir (<http://www.mevzuat.gov.tr>).

4857 sayılı İş Kanunu'nun 30. maddesinde ‘Engelli ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu’ başlığı altında engelli bireylerin çalıştırılacakları işler ve nasıl çalışacağı ilgili ifadeler yer almaktadır.

“İşverenler, elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde %3 engelli, kamu işyerlerinde ise % 4 engelli ve % 2 eski hükümlü işçiyi veya 21.6.1927 tarihli ve 1111 sayılı Askerlik Kanunu veya 16.6.1927 tarihli ve 1076 sayılı Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanunu kapsamına giren ve askerlik hizmetini yaparken 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 21 inci maddesinde sayılan terör olaylarının sebep ve tesiri sonucu malul sayılmayacak şekilde yaralananları meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla hükümlüdürler. Aynı il sınırları içinde birden fazla işyeri bulunan işverenin bu kapsamda çalıştırmakla yükümlü olduğu işçi sayısı, toplam işçi sayısına göre hesaplanır.”

olarak ifade edilmiştir(<http://www.mevzuat.gov.tr>).

4857 sayılı İş Kanunu'nun 101. ve 108. Maddelerinde ‘Engelli ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğuna aykırılık’ ve “İdari para cezalarının uygulanmasına ilişkin hususlar” başlıkları altında ise engellilerin çalıştırılmadığında işverenlerin ödeyeceği cezaları ve bu cezaların hangi işlerde ve kurumlarca kullanacağı ilgili ifadeler yer almaktadır.

“Bu Kanunun 30 uncu maddesindeki hükümlere aykırı olarak engelli ve eski hükümlü çalıştırmayan işveren veya işveren vekiline çalıştırmadığı her engelli ve eski hükümlü ve çalıştırmadığı her ay için bin yedi yüz Türk Lirası idari para cezası verilir. Kamu kuruluşları da bu para cezasından hiçbir şekilde muaf tutulamaz.”

olarak ifade edilmiştir (<http://www.mevzuat.gov.tr>).

“Bu Kanunda öngörülen idari para cezaları, 101 ve 106'ncı maddelerdeki idari para cezaları

hariç, gerekçesi belirtilmek suretiyle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bölge Müdürünce verilir. 101 inci ve 106'ncı maddeler kapsamındaki idari para cezaları ise doğrudan Türkiye İş Kurumu il müdürü tarafından; birden fazla ilde işyerleri bulunan işverenlere uygulanacak idari para cezası ise işyerlerinin merkezinin bulunduğu yerdeki Türkiye İş Kurumu il müdürünce verilir ve genel esaslara göre tahsil edilir. 106'ncı maddeye göre verilecek idari para cezası için,4904 sayılı Kanunun 20'nci maddesinin (h) bendindeki tutar esas alınır.”

olarak ifade edilmiştir (<http://www.mevzuat.gov.tr>).

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un 14.maddesinde “İstihdam” başlığı altında engelli istihdamı işe ilgili ifadeler yer almaktadır.

“Engellilerin iş gücü piyasası ve çalışma ortamında sürdürülebilir istihdamı için kendi işini kurmaya rehberlik ve mesleki danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi de dâhil olmak üzere gerekli tedbirler alınır.”

“İşe başvuru, alım, önerilen çalışma süreleri ve şartları ile istihdamın sürekliliği, kariyer gelişimi, sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları dâhil olmak üzere istihdama ilişkin hiçbir hususta engelliliğe dayalı ayrımcı uygulamalarda bulunulamaz.”

“Çalışan engellilerin aleyhinde sonuç doğuracak şekilde, engelinden dolayı diğer kişilerden farklı muamelede bulunulamaz.”

“Çalışan veya iş başvurusunda bulunan engellilerin karşılaşılabileceği engel ve güçlükleri ortadan kaldırmaya yönelik istihdam süreçlerindeki önlemlerin alınması ve engellilerin çalıştığı iş yerlerinde makul düzenlemelerin, bu konuda görev, yetki ve sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşlar ile işverenler tarafından yapılması zorunludur.” (<http://www.mevzuat.gov.tr>).

5393 sayılı Belediye Kanunu kapsamında; “Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilere yönelik hizmetleri yürütmek ve engelliler merkezini oluşturmak” ve “Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında belde de dayanışma ve katılımı sağlar, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.” (Md. 77).

Ayrıca 14. Maddede “Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirli olanların durumuna uygun yöntemler uygulanır” ifadesiyle kamu hizmetlerinin sunulması noktasında yöntem de belirlenmiştir. Bununla birlikte sosyal hizmet, sosyal yardım ve kültürel faaliyetlere gönüllü katılımın sağlanmasıyla da hem verilen hizmetlerin niteliği kalitesi artırılmış olmakta, hem de halkın sosyal ve kültürel kalkınmasına önemli katkılar sunulmaktadır.

1.9. Engellilere Yönelik Çevresel Düzenlemeler

Engelli yurttaşlarını sosyal hayata katamamış kentlerin gelişmişlikten bahsedemeyeceği bilinciyle hareket eden belediyeler, çevresel düzenlemelerde sorumluluklarının gereğini yerine getirmektedir. Bu anlamda engelleri ortadan kaldıran kent düzenlemeleri yapılmaktadır. Kentin tüm görsel çekiciliğinin yanı sıra, halk sağlığını ve sosyal kaynaşmayı güçlendiren çevresel faktörler oluşturan belediyelerin toplumla kaynaşması kaçınılmaz olmaktadır (Pekşen, 2014: 24).

Modern şehirleşme, teknolojiye de faydalanarak hızlı bir şekilde betonlaşma eğilimi

göstermiş; bu durum çocuk, yaşlı, engelli gibi desteklenmesi gerekli bireylerin kent yaşamında sorunlar yaşamalarına neden olmuştur. Kentleşmenin özellikle engelli bireyler üzerindeki etkisinden yola çıkacak olursak; engellilerin hem araç trafiğinden, hem de binalaşmadan dolayı hareket alanlarının olabildiğince kısıtlandığı ve güvensizleştiği görülmektedir. Öte yandan modernizmin beraberinde getirdiği bireyselleşme ile komşuluk ilişkilerinin zayıflaması, engellilerin sosyalleşmesindeki engellerdendir (Uzun, 2013: 47). Tüm bunlardan dolayı engellilerin sosyalleşerek manevi refaha kavuşması ile öğrenme, özgüven duygusu zedelenmektedir.

Engelli çocuklar, akranlarıyla oynadığı oyunlarda o mekânda, o anda buldukları malzemelerle ve o anda oluşturdukları kurallarla zihin gücünü ve el becerisini geliştirirler. Oyunağın kuralları ve sınırları bellidir ancak oyun çeşitli dolambaçlara izin verdiği için engelli çocukların sosyal gelişiminde çok önemli bir rol almaktadır (Barre, 1984: 17). Engelli çocukların rahatça oyun oynayabilecekleri ve akranlarıyla sosyalleşebilecekleri mekânların başında engelsiz çocuk parkları gelmektedir. Bu mekânlar çocukların oyun oynamaları ve çeşitli faaliyetler yapmaları için imar edilmektedir. Çocuk parkları, engelli çocuklar için de oyun oynama yerleri olmakla beraber doğa ile iç içe akranlarıyla iletişime geçebilecekleri alanlar olmaları hasebiyle sosyalleşebilecekleri alanlardır.

Engelli çocukların hayatında çok önemli bir işleve sahip olan oyun mekânları olarak sunulan; çocuk parkları ile oyun grupları, engelli bireylerin de oyun oynayabilecekleri engelsiz parklar ve engelli çocukların trafiğe kapalı oyun oynamaları için tasarlanmış olan engelsiz çocuk sokaklarının sayısı her geçen gün artmaktadır. Örneğin, Türkiye'nin ilk Engelsiz Oyun Parkı Projesi Avrupa Birliği'nden alınan hibe ile 2008 yılında Ankara'da Çankaya ilçesinde açılırken, günümüzde neredeyse bütün büyükşehirlerde bu parklara rastlanılmaktadır. Denizli Belediyesi'nce de, engelli çocukların da diğer çocuklar gibi kimsenin yardımı olmaksızın oynayabileceği özel bir park düzenlenmiş; parka, engelli çocuklar için tasarlanmış ve diğer çocukların da kullanabileceği özel oyun grupları yerleştirilmiştir (Fırat, 2008: 93). Bununla birlikte, onların oynayabileceği tek alan olan çocuk parkları çoğu zaman engelli çocukların ihtiyacına cevap vermeyebilmektedir (Tandoğan, 2011: 35).

Çocuk parklarının engelsiz çocuk parklarına evrilmesiyle ve çocuk oyun gruplarının; güvenli, bedensel ve zihinsel gelişimlerine katkı sağlayıcı ile engelli/engelsiz bütün çocukları kapsayıcı şekilde oluşturulması için dikkat edilen bazı hususlar aşağıda verildiği gibi özetlenmiştir (Gür, 2002: 272-273; Goltsman, 2004'ten akt. Evcil, 2014: 80-87):

- Engelli çocuk parkları engelli çocukların ulaşılabilirliği açısından ikamet ettikleri yerlere yakın mesafede imar edilmektedir.
- Engelli çocuk oyun gruplarıyla oynayan engelli çocukların fiziksel olarak zarar görmemeleri için oyun gruplarının konumlandırıldığı zemin çocukların zarar görmeyeceği malzemelerden seçilmektedir.
- Engelli çocuk oyun gruplarının konumlandırıldığı zeminin drenajı zemine zarar vermeyecek şekilde oluşturulmaktadır.
- Engelli çocuk parklarında çocukların rahatlıkla kullanabilecekleri yeterli sayıda engelli tuvaleti yapılmaktadır.

- Engelli çocuklara fiziksel olarak zarar verebilecek araçların yerine çocuklara bedensel ve zihinsel olarak katkı sağlayacak alternatif araçlar özellikle seçilmektedir.
- Engelli çocuk parkları ile çocuk oyun gruplarından faydalanan çocukların yaş aralığı genel olarak 2-12 yaş aralığıdır. Bu yaş aralığındaki çocukların zihinsel seviye ve becerileri farklı olacağından dolayı mümkün olduğunca 2-5 ve 6-12 yaş aralığındaki çocuklara ayrı parklar yapmanın daha uygun olduğu düşünülmektedir.
- Engelli çocuk oyun araçlarının ölçülerine dikkat edilmektedir. Aksi takdirde fiziksel olarak yaralanmalar gerçekleşebilmektedir.
- Engelli çocuk oyun alanları tasarlanırken özellikle çocukların ailelerinin ve eğitimcilerinin fikirlerine başvurulmaktadır.
- Engelli çocuk parklarının tamamında güvenliğe dair parametrelere dikkat edilmektedir.
- Engelli çocuk oyun gruplarında merdiven yerine rampalar (%5-6 arası) kullanılmaktadır.
- Engelli çocuk parkları ve çocuk oyun gruplarına yakın yerlerde anne-babaların kullanımına uygun alanlar tasarlanmaktadır. Bu sayede hem ebeveynlerin meşgul olabileceği alanlar oluşturulmuş olup hem de çocukların oyun sürelerinin uzaması sağlanmış olmaktadır.
- Engelli çocuk oyun gruplarındaki araçların, önünden ve arkasından geçecek çocuklara zarar verilmemesi için araçların konumlandırıldığı alan ve mesafeler dikkate alınarak araçların kurulumları yapılmaktadır.
- Engelli çocuk oyun araçları arasında bağlantı sağlanarak çocukların bütün aktivitelerden kolaylıkla yararlanması sağlanmaktadır.

Engelsiz parklar, engelli çocukların kullanımına uygun tasarlanmış ve erişilebilirliği engelli bireylere uygun olan parklar olarak tanımlanabilir. Bu parklar sayesinde engelli çocuklar akranlarıyla beraber oyun oynayabilmekte, sosyalleşebilmekte ve motor becerilerini geliştirebilmektedirler. Öte yandan engelli çocuklarda oluşabilecek “öteki” duygusunun iyileşmesine yardımcı olması hasebiyle ayrıca bir öneme sahiptir. Çocuk parklarının herkesin kullanımına uygun ve erişilebilir olabilmesi için bütün çocuk parkları ve çocuk oyun grupları engelliler düşünülerek tasarlanabilmektedir (Ankara Keçiören Belediyesi, 2017).

Engelsiz parklar oluşturulurken dikkat edilen bazı hususlar yukarıda çocuk parkları için verilen özelliklere ek olarak aşağıda sıralanmıştır (Gür, 2002: 272-273; Goltzman, 2004’tan akt. Evcil, 2014: 80-87).

- Çocuk parklarının ve oyun gruplarının konumlandığı zeminin çocukların dışında yaşlı ve engellilerin (tekerlekli sandalye, baston vb.) rahat hareket edebilecekleri alanlar olarak tasarlanmaya çalışılmaktadır.
- Çocuk parkında engelli bireylerin rahatlıkla ulaşabileceği ve kullanabileceği tuvaletler olmaktadır.
- Çocuk oyun elemanları sadece engelli bireyler için değil hem engelli hem de engelsiz

bireylerin kullanımına uygun tasarlanmaktadır. Böylece çocuklar arasında kaynaşma sağlanarak ötekileştirmenin önü alınabilmeye çalışılmaktadır.

- Çocuk oyun gruplarındaki transfer noktalarında hem görünecek hem de ten ile temas edilebilecek semboller kullanılmaktadır.
- Kum havuzlarının engelli bireyler için ulaşılabilir ve tekerlekli sandalye için yükseltilmiş olan kısımları olmaktadır.
- Tekerlekli sandalye kullanan bireylerin dışında görme ve işitme engelli bireyler için ulaşılabilirliği kolaylaştıracak olan kaldırımlardaki yol çizgileri ve diğer semboller detaylı bir şekilde düşünülmektedir.

İzmir, İstanbul ve Ankara gibi büyük şehir belediyeleri, sosyal hizmet kapsamında parklarda yaptığı düzenlemeler dışında, engelli bireylerin kullanımına yönelik, yardım almadan kolaylıkla yararlanabilecekleri otobüsleri ulaşımına sokmuşlardır. Kaldırımları düzenleyerek, engelli vatandaşların sorunsuzca seyahat etmelerine yönelik tedbirler almışlardır. Ayrıca İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından üst geçitlere asansörler koyulmuş ve bu asansörlerin etkin bir şekilde engelli vatandaşlar tarafından kullanılması için çeşitli tedbirler alınmıştır (Fırat, 2008: 92).

1.10. Engellilere Yönelik Kültürel, Sanatsal ve Sportif Faaliyetler

Bu başlık içeriğinde belediyelerin engellilere yönelik uygulamakta olduğu kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler incelenmiştir. Sosyal belediyeçiliğin en önemli işlevlerinden biri de kültürel ve sanatsal faaliyetlerdir. Bu faaliyetlerle kentlilik bilinci geliştirilmeye çalışılmaktadır. Etkinlikler belediyelerin sosyo-kültürel yapısına paralel olarak yapılmaktadır (Beki, 2009: 120). Bu kapsamda özel günlerde yapılan anma ve kutlamalar, tiyatro ve sinema gösterimleri, sanatsal kurslar, gezi organizasyonları, uçurtma şenlikleri ve sportif faaliyetlere yönelik uygulamalar incelenmiştir.

Özel gün ve haftalar yılın belirli gün veya haftasında kutlanan, toplumun değerlerine yönelik belirli bir kesime atfedilerek kutlanan veya anılan gün veya haftalar olarak tanımlanabilir. Belediyeler tarafından engellilere yönelik kutlanan bazı özel gün ve haftalar belediyelerin faaliyet raporlarından aşağıdaki gibi özetlenmiştir.

- 2-8 Kasım Lösemi Haftası (Adana B.B)
- 4 Aralık Dünya Engelliler Günü (Ankara Keçiören Belediyesi)
- Otizm Farkındalık Ayı, 2 Nisan ise Otizm Farkındalık Günü (Tepebaşı Belediyesi)

Bu etkinlikler engellilerin eğlenceli vakit geçirmelerini sağlamaktadır. Aynı zamanda değerler eğitimi engellilere bu yolla verilmeye çalışılmaktadır.

Engellilere yönelik sanat kursları belediyeler tarafından genellikle kültür sanat merkezleri bünyesinde verilmektedir. Bu kurslar belediyeden belediyeye ve beldenin kültürel yapısına göre farklılıklar içerebilmektedir. Bu kursların amaçları arasında kursiyerlere sanatsal faaliyetler sunulmasının yanında dezavantajlı bireylerin özgüven kazanması da bulunmaktadır (Pekşen, 2014: 89). Örneğin, İstanbul Bağcılar Belediyesi desen, ahşap, kumaş boyama, resim gibi engelli bireylerin faydalanabileceği 15 farklı kursu hayata

geçirmiştir (Güleç, 2016: 489).

Belediyelerin engellilere yönelik sanat kursları kapsamında enstrüman kursları (bağlama, gitar, keman, piyano, ney, ud, klarnet, saksafon, viyola, vurmali çalgılar vd.), resim, dans (halk oyunları, bale, zumba vd.), drama, cam ve şaloma, seramik, metin yazarlığı, tiyatro, karaoke, kukla, tasarım, ebru, hat, fotoğrafçılık, Türk sanat müziği korusu gibi çok geniş bir alanda hizmet verilebilmektedir. Bu anlamda İstanbul Özürlüler Merkezi tarafından kurulan ve tamamı özürlülerden oluşan koro, uzman müzisyenler tarafından eğitilmekte ve yıl içinde özürlülerle ilgili etkinliklerde görev almaktadır (Fırat, 2008: 94).

Belediyeler tarafından engellilere yönelik yapılan geziler il içi veya il dışı olabilmekle beraber, özellikle şehirlerin tarihi ve kültürel zenginliklerini görme şansı bulamayanlara yönelik olmaktadır. Özellikle Çanakkale gibi tarihi mekânlara yapılan geziler insanlarda bir tarih şuuru geliştirebilmektedir. Ayrıca engellilerin sosyalleşebilmeleri, tarihi ve kültürel miraslardan haberdar olabilmeleri için bu tür gezi organizasyonları önem arzedeabilmektedir. Gezi organizasyonları yapmasındaki amaç kırsal bölgelerde yaşayıp şehir merkezini görme şansı bulamamış engelli çocuklara bölgeyi gezdirmek ve tanıtmaktır. Öte yandan Mersin Büyükşehir Belediyesi ve Tepebaşı Belediyesi ise Çanakkale'yi engellilere tanıtmak ve tarihsel bir şuur oluşturmak için Çanakkale'ye gezi düzenlemiştir ("2016 Yılı Faaliyet Raporları", 2017: 239).

Uçurtma şenlikleri belediyeler tarafından engelli çocuklara uçurtma hediye edilerek birçok çocuğun katılımıyla gerçekleştirilen kültürel organizasyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Organizasyonlar sayesinde engelli çocuklar akranlarıyla interaktif bir şekilde oyun oynama ve eğlenme şansı bulabilmektedir. Özellikle kent merkezlerinde şehirleşmeden dolayı uçurtma uçuramayan engelli çocuklar için akranlarıyla beraber uçurtma uçurmak farklı bir deneyim olabilmektedir. Tepebaşı Belediyesi tarafından yapılan uçurtma şenliğinde engelli çocuklara ücretsiz olarak uçurtma dağıtılmış, ayrıca şenlikte çeşitli yarışmalar yapılarak engelli çocukların eğlenmeleri sağlanmıştır ("2016 Yılı Faaliyet Raporu", 2017: 119).

Belediyeler tarafından engellilere sağlanan hizmetlerden biri de engellilerin spor yapabilecekleri alanlar oluşturma ve sportif organizasyonlarda bulunmaktır. Belediyelerin bu hizmetleri; engellilerin yeteneklerini keşfetmeleri, sağlıklı yaşam, zihinsel ve bedensel gelişim gibi amaçları barındırmaktadır. Özellikle yaz ve kış spor kursları çocukların okul dışında sportif faaliyetlerle ilgilenmelerini sağlamak ve engelli istismarı gibi çocuklar için olumsuz durum teşkil edecek durumların önüne geçmek gibi faydaları olabileceği düşünülmektedir. Nitekim Beki (2009: 147) yanlış arkadaş gruplarına dâhil olma, zararlı alışkanlıklar, bireyselleşme, boş zamanlarını faydalı bir şekilde değerlendirememesi ve sağlıklı bir yaşam gibi sorunlarla karşılaşan çocuk ve gençlere yönelik verilen sportif hizmetlerin sonucunda engelli gençlerde beden ve ruh sağlığının daha iyiye gittiği, sosyalleştikleri ve kendi kimliklerini oluşturma noktasında başarılı olduklarını ifade etmektedir.

Belediyelerin engellilere yönelik hizmet verdiği sporlar arasında; ampute futbol, basketbol, voleybol, güreş, fitness, pilates, step-aerobik, hentbol, uzak doğu sporları, jimnastik, atletizm, tenis, masa tenisi, yüzme, gibi yelpazesi geniş bir alan bulunmaktadır (Pekşen, 2014: 91). Örneğin, İstanbul Büyük Şehir Belediyesinde engellilere yönelik başta yüzme ve spor

salonları olmak üzere 21 farklı tesiste hizmet verilmektedir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2019).

1.11.Engellilere Yönelik Eğitim, Sağlık ve Diğer Hizmetler

Belediyelerin engellilere sağladığı en önemli hizmetler arasında eğitim ve sağlık hizmeti bulunmaktadır. Belediyelerin eğitim alanında yaptığı hizmetler; işaret dili eğitim kursları, kütüphane, eğitim destek kursları, engelliler için eğitici programlar ve engelli çocuklara yönelik yayın çıkarma, engelli çocukları yazarlarla buluşturma, engelli çocukların eğitimine destek faaliyetleri olarak açıklanabilir.

Engellilere yönelik sağlık hizmeti ise daha çok koruyucu önleyici hizmetler arasında sayabileceğimiz sağlık taramaları ve engelli bireylerin ailelerin ruh sağlığına yönelik psikolojik destek kurslarını kapsamaktadır (Beki, 2009: 67). (Bu kapsamda yukarıda ifade edilen başlıkların bir kısmı aşağıda incelenmiştir.)

Kütüphaneler engelliler için son 10 yılda aldığı şekille, Türkiye'deki görme engelli kütüphaneler, sesli kitaplar ile hizmet vermektedir. Bu kapsamdaki kütüphanelerden birkaçı şunlardır: Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Merkezi, İnternet sitesi: www.getem.boun.edu.tr

Engelli kütüphanesi görme engellilerin kitap ile tanışıp, kitaplarla hemhal olabilmeleri için kurulan ve görme engellilere sesli kitap olarak hizmet veren yerler olarak tanımlanabilir. Engellilere göre tasarlanan bu mekânlardaki kitaplar engellilere hitap ettiği için görme engellilerin eğitimine yardımcı olmakla beraber kitap alışkanlığı edinmelerinde önemli rol oynayabilmektedir.

Belediyeler engellilerin biyo-psiko-sosyal gelişimlerine yardımcı olmak amacıyla ailelere yönelik çeşitli eğitim, konferans, panel, seminer vb. düzenleyebilmektedirler. Belediyeler bu faaliyetlerle toplumu engelli çocukların gelişimi, eğitimi, sağlığı vb. konularda bilinçlendirmeyi amaçlamaktadır. Belediyelerin gerçekleştirdiği engelli çocukları da dolaylı olarak dikkate alan eğitim çalışmaları yapılmaktadır (Keleş, 2008: 12).

Belediyeler, engellilerin öğrenimlerine yardımcı olmak ve belediyenin faaliyetleri hakkında engellileri haberdar etmek amacıyla yayınlar oluşturulabilmektedirler. Bu yayınlar ekseriyetle dergi ve broşürler olmakla beraber bazen de kitap olarak yayımlanabilmektedir. Görme engelliler için Braille alfabesiyle Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere dini kaynaklar hazırlanmaktadır, işitme engelliler için işaret diliyle eğitimler verilmekte ve işitme engelli bireylere yönelik yayınlar hazırlanmaktadır.

Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, engelliler için çeşitli programlar yapmaktadır. Örneğin; TRT Arapça kanalında 'Elvan-ı Seba' programı, TRT Türk kanalında 'Merhaba Yeni Gün' programı, TRT Okul kanalında, engellilerin başarı öykülerinin yayınlandığı 'İnci Taneleri' programı ve TRT Spor kanalında, 'Engelsiz Spor', 'Ampute Futbol', 'Ampute Futbol Ligi Özetleri' engellilere yönelik yapılan programlardan bazılarıdır. Bu yayınların Yerel kanallara da sirayet etmesi için belediyenin de özel kanallara destek olması beklenmektedir.

Belediyelerin engellilere sağladığı sağlık hizmetleri poliklinik ve sağlık taramaları olarak da karşımıza çıkmaktadır. Engellilere yönelik özellikle ağız ve diş sağlığı polikliniği ve

taramalarının ön plana çıktığı görülmektedir. Belediye sınırları içerisinde bulunan okullarda diş sağlığı ile ilgili eğitimler verilerek önleyici-koruyucu hizmetler verilmiştir. Örneğin Eskişehir Tepebaşı Belediyesi çocuklarda ağız ve diş sağlığı konusunda bilinç oluşturmak için 4-14 yaş aralığında ki çocuklara kapsayacak şekilde poliklinik hizmetinin yanı sıra Milli Eğitim Müdürlüğüyle koordineli bir şekilde okullarda ağız ve diş sağlığı taramaları yapılmıştır (“Tepebaşı Faaliyet Raporu”, 2016: 207-208).

Geleceğin toplumunu oluşturacak olan engelli çocukların psikolojik yönden iyilik halleri, ileride oluşacak toplumun iyilik haliyle bağlantılıdır (Özdoğan, 2014: 5). Dolayısıyla geleceğin toplumunu oluşturacak olan engelli çocukların ruh sağlığını korumak amacıyla verilen psikolojik destek hizmeti önem arz etmektedir. Bu noktada halka en yakın birimler olarak belediyelerin bu tür hizmetleri engellilerin faydasına olabilmektedir. Engelli çocuk ailelerinde kaygı, depresyon, duygusal sıkıntı, düşük benlik saygısı, stres gibi sağlık sorunları diğer ailelere oranla daha sık görülür. Ayrılıklar ve boşanmaya varan aile içi iletişim sorunları ve sosyal destek yetersizliği nedeniyle yaşadıkları izolasyon duyguları yoğunudur (Pelchat, Jocelyn ve Nicole, 1999’dan akt. Canarslan ve Ahmetoğlu, 2015: 15).

Bölüm 2: Bulgular: Tepebaşı Belediyesinde Engellilere Yönelik Yaklaşım

2.1. Araştırmanın Amaç, Yöntem ve Hipotezi

2.1.1. Araştırmanın konusu

Çalışma, Tepebaşı Belediyesinde yaşayan engelliler ve engelli ailelerine yönelik tanımlayıcı bir çalışmadır. Belediyelerin engelliler için gerçekleştirmekte olduğu uygulamaları kendisine **konu** alan çalışma, engellilik kavramını, tarihten günümüze değin engelliliğe atfedilen anlam ve değeri, sosyal belediyeçilik konularını ele almaktadır. Belediyelerin sosyal hizmet ile olan ilişkisi bağlamında Tepebaşı Belediyesi'nin engellilere yönelik gerçekleştirmekte olduğu uygulamaları incelemektedir.

2.1.2. Araştırmanın amacı ve önemi

Hem belediyelerin engelli birey ve ailelerine yönelik verdiği hizmetlerin sayısını-kapsamını arttırması hem de onların bu hizmetlerden en iyi şekilde faydalanmaları için sahaya dönük çalışmalar katkı sağlayacaktır. Bu anlamda Tepebaşı Belediyesi kapsamında engelli ve engelli aileleriyle bizzat yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilen çalışma, hem uygulamaya hem alanyazına sağlayacağı katkı ile **önem** kazanmaktadır. Zira çalışmanın **amacı**, Tepebaşı Belediyesi örneğinde; bir yönüyle engelli bireylere ve engelli bireye sahip ailelere yönelik belediyeler tarafından (ulaşım, sosyal, kültürel, sportif, meslek edinme ve eğitim vb. alanlarda) gerçekleştirilen faaliyetleri incelemek, diğer yönüyle hem vatandaşları hem de engelli bireyleri bilgilendirmektir.

2.1.3. Araştırmanın evren ve örnekleme

Bu çalışmada evren ve örneklem modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Tepebaşı belediyesinde yaşayan engelli bireyler ve aileleri oluşturmaktadır. Araştırmada belirlenen kriterlere uygun 20 katılımcıya kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Araştırma süreci ilerledikçe, ulaşılan kişilerin yardımıyla daha fazla kişi listeye dâhil edilmiş ve liste kartopu şeklinde büyümüştür. Kartopu örnekleme yöntemi de bu anlamda temas kurulan birinin yardımıyla ikinci birine, ikinci birinin yardımıyla üçüncü birine ulaşılmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004). Bu şekilde, sanki bir kartopunun büyümesi gibi örnekleme genişlemiştir.

Hipotezlerin test edilmesi için görüşmelere başlamadan önce Tepebaşı Belediyesine gidilip burada engelliler koordine bölümü şefi ile görüşülmüş, sonra belediyeden ve engelli ailelerinden sözlü izin alınarak görüşmeler yapılmıştır. Gönüllülük esası ile Tepebaşı Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan engellilerin kendilerine ve ailelerine çalışma hakkında bilgi aktarılacak sözlü onayları alınmıştır. Verilerin toplanmasına 2019 yılında başlanmıştır ve Nisan ayına kadar veri toplama işi devam etmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden bireylere, çalışma için hazırlanan sorular sorulmuştur. Araştırmada 35 kişi ile görüşülmüş ancak en sağlıklı verilerin alındığı 20 kişi araştırmaya eklenmiştir. Görüşmeler katılımcıların onayı ile ses kaydına alınmış, ses kayıtları araştırmacı tarafından yazılı döküm haline getirilmiştir.

2.1.4. Araştırmanın problemi

Belediyeler, sosyal belediyeçilik anlayışı içerisinde kentte yaşayan insanlara ortak hizmet götürmek, israfı önlemek ve adaleti sağlamak adına öncelikle, dezavantajlı vatandaşlarına çeşitli fırsatlar sunarken diğer vatandaşların ihtiyaçlarını da karşılamaya yönelik farklı

alışmalar yürütmektedirler. Ancak belediyeler tarafından engellilere sunulan hizmetlerin, engelli bireyler ve aileleri tarafından yeterince bilinmemesi, bu nedenle kendilerine sunulan sosyal, kültürel, ekonomik fırsatların farkına varılmaması belediyelerin amaca ulaşmaları önünde bir engel teşkil etmektedir. Diğer açıdan engelli ile aile bireylerinin toplumdan kendilerini soyutlamaları da söz konusudur. Bu bağlamda, engelli bireyler ile ailelerinin Tepebaşı belediyesi tarafından kendilerine sunulan hizmetlerden ve haklarından yeterince bilgilerinin var olup olmadığı çalışmanın temel **problem**ini oluşturmaktadır. Alt problemleri ise şöylece maddeleştirmek mümkündür:

- Engelli bireylerin ve ailelerinin Tepebaşı Belediyesinin engellilere yönelik yaptığı tesislerden ve düzenlemelerden bilgisi var mı?
- Engelli bireylerin ve ailelerinin Tepebaşı Belediyesinin engellilere yönelik yaptığı tesisler ve düzenlemelere yönelik görüşleri nelerdir?
- Engelli bireylerin ve ailelerinin Tepebaşı Belediyesinin engellilerin istihdamına yönelik düşünceleri nasıldır?
- Engelli bireylerin ve ailelerinin Tepebaşı Belediyesinin engellilere yönelik hizmetlerine yönelik beklentileri nelerdir?

2.1.5. Araştırmanın hipotezleri

Problemler çerçevesinde alışma “*Engelli bireylerle aileleri, belediye tarafından kendilerine yönelik verilen hizmetlerden ve tesislerden haberdar değildirler ki bu durum bireylerin toplumsal hayata katılamamaları ile sonuçlanmaktadır*” **hipotez**ini test etmektedir. Test için şu alt hipotezler belirlenmiştir.

- Engelli bireyler ve aileleri, kanun ve yönetmeliklerde engellilere yönelik yer alan haklarını bilmektedirler.
- Engelli bireyler ve aileleri, Tepebaşı Belediyesi tarafından engellilere sunulan hizmetlerden ve tesislerden yeterince haberdar değillerdir.
- Engelli bireyler ve aileleri, belediye tarafından sağlanan istihdam olanaklarından yeteri kadar bilgileri yoktur.
- Engelli bireyler ve ailelerinin belediyenin kendilerine yönelik sunduğu hizmetlere yönelik memnuniyetleri bilinmemektedir
- Engelli bireyler ve ailelerinin belediye tarafından verilen hizmetlere yönelik beklentileri bilinmemektedir.

2.1.6. Araştırmanın yöntemi

Araştırmada **nitel araştırma tekniği** (*mülakat/görüşme tekniği*) kullanılmıştır. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algılandığı ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür (Neuman, 2006: 242).

Nitel araştırmalarda dar anlamda belirli bir soru üzerine yoğunlaşılmadan bir kuramsal ve felsefi bakış açısı ile birlikte açık uçlu sorularla konu enine ve boyuna değerlendirilir. Neuman

(2006: 243) nitel araştırma sürecinin yedi adımda gerçekleştiğini belirtmektedir. İlk olarak toplumsal benliğin kabul edilmesi daha sonra bir bakış açısı belirleme ve çalışmanın tasarlanmasıdır. Verilerin toplanması ve analizinden sonra ise veriler yorumlanır. En son olarak da başkalarını bilgilendirmek için raporlaştırılır.

Araştırma kapsamında engelli bireylere konu odağını iyi yansıtabilmek açısından araştırmacı tarafından 4 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmış ve görüşme anında bu sorular yönlendirilmiştir. Sırası ile sorular şunlardır:

1. Tepebaşı Belediyesinin engellilere yönelik yaptığı tesislerden ve düzenlemelerden en çok hangisinden, nasıl faydalaniyorsunuz? Beğendiğiniz yönler nelerdir, önerileriniz var mı?
2. Tepebaşı belediyesinin engelli istihdam ettiği yerlere gidiyor musunuz? Engelli çalışan görünce ne düşünüyorsunuz, ne hissediyorsunuz?
3. Kültür, sanat ve spor etkinliklerine katılır mısınız? Bu etkinlikleriniz için Tepebaşı belediyesi tesislerini kullanıyor musunuz, kullanıyorsanız sizce tesislerin durumu yeterli mi, yetersiz ise neler yapılabilir?
4. Sizce belediyenin engellilere yönelik sorumluluğu var mıdır? Varsa nelerdir?

2.1.7. Araştırmanın sınırlılıkları

Bu çalışmanın sınırlılıkları şu şekilde ortaya konmuştur. Araştırma Tepebaşı Belediyesi ile sınırlıdır. Engelli bireyler ve aileleri ile yapılan bireysel görüşmelerle sınırlıdır. Son olarak, araştırmaya katılan 20 engelli birey ve aileleri ile araştırmacının konuyla ilgili yorumları ile sınırlıdır.

2.2. Eskişehir Tepebaşı Belediyesine Dair Genel Bilgiler

Tezin bu bölümünde ilk olarak araştırmanın evreni olarak seçilen Eskişehir Tepebaşı Belediyesi hakkında genel bilgiler verilmiştir. Daha sonra ise Tepebaşı Belediyesi'nde yaşayan engelli bireyler ve ailelerinin görüşleri yer almaktadır.

2.2.1. Tepebaşı belediyesi hakkında

Eskişehir 1923 yılında il olmuştur. 1926 yılında Eskişehir'in Sivrihisar, Mihallıçık ve Seyitgazi olmak üzere üç ilçesi bulunmaktadır. 28.06.1954 tarihinde 6321 sayılı kanunla Çifteler, Mahmudiye, 27.06.1957 tarihinde 7033 sayılı kanunla Sarıcakaya ilçe haline getirilmiş ve Eskişehir'in ilçe adedi 6'ya çıkmıştır. Daha sonra 19.06.1987 tarihinde 3392 sayılı kanunla Alpu, Beylikova, İnönü; 9.05.1990 tarih ve 3544 sayılı kanunla Günyüzü, Han ve Mihalgazi ilçe haline getirilmiştir. Böylece ilçe sayısı 12'ye çıkmıştır. 2008 yılında ilçe olan Tepebaşı ile birlikte günümüzde Eskişehir'in 14 ilçesi bulunmaktadır (www.eskisehir.gov.tr.)

Coğrafi olarak Orta Anadolu'da bulunan Tepebaşı İlçesi, Bozdağ ve Sündiken Dağları ile Kütahya Yükseltisi arasında kalan Porsuk ovasının ortasından geçen ve Sakarya Nehri'nin en önemli kollarından biri olan Porsuk Çayı'nın iki yakasına kurulmuştur. Eskişehir kent merkezinin kuzey, kuzey-batısında bulunmaktadır. İlçede tipik kara iklimi hüküm sürmektedir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve yağışlıdır. Yağışlar özellikle Aralık –

Mart ayları arasında kar şeklinde görülür. İlçede yıllık yağış ortalaması 333,2 kg/m² dir (www.tepebası.gov.tr).

Tepebaşı Belediyesi, 359.303 nüfuslu olup, 1.373,40 km² yüzölçümüne sahiptir. İlçe, 91 mahalleden oluşmaktadır (www.tepebası.gov.tr).

2.2.2. Tepebaşı belediyesinin toplumsal ve kültürel özellikleri

Porsuk Çayı'nın kenarında yer alan Tepebaşı İlçesi, kültür ve yaşam alanları açısından Eskişehir İl'inin önemli ilçelerinden birisidir. Haller Gençlik Merkezi, "Devrim Arabası" projesi, Porsuk Çayı ve çevresi, TCDD Müzesi, Eskişehir Miniaturk Parkı, Anadolu Üniversitesi Havacılık Parkı gibi kültür ve yaşam alanları Tepebaşı Belediyesinde dikkat çeken yerlerdir.

2.3. Tepebaşı Belediyesinde Engellilere Yönelik Yaklaşım

Araştırmanın bu bölümünde ilk olarak sosyal belediyeçilik çerçevesinde engellilere sunulan hizmetleri anlayabilmek için Tepebaşı Belediyesinde yaşayan engelli vatandaşlardan ve onların ailelerinden çalışmaya katılan yirmi katılımcının demografik bilgileri verilmiştir. Daha sonra ise katılımcıların araştırma kapsamında sorulan sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda Tepebaşı Belediyesinin engellilere sunduğu hizmetler değerlendirilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Bilgileri

	Yaş	Cinsiyet	Eğitimi	Medeni Durumu	Çalışıp çalışmadığı	Engele türü	Kendisi/Aile bireyi
K-1	46	Erkek	Lisans	Evli	Çalışıyor-Kamu	Bedensel	Kendisi
K-2	41	Erkek	Lisans	Evli	Çalışmıyor- Emekli	Bedensel	Kendisi
K-3	65	Kadın	Lise	Evli	Çalışıyor-Serbest	Zihinsel	Aile Bireyi/Çocuk
K-4	39	Erkek	Lise	Bekâr	Çalışmıyor- Öğrenci	Zihinsel	Kendisi
K-5	43	Kadın	İlkokul	Evli	Çalışmıyor-Ev hanımı	Zihinsel	Aile Bireyi/Çocuk
K-6	23	Erkek	Lise	Bekâr	Çalışmıyor- Öğrenci	Görme	Kendisi
K-7	63	Erkek	İlkokul	Evli	Çalışmıyor- Emekli	Bedensel	Aile Bireyi/Çocuk
K-8	52	Kadın	İlkokul	Evli	Çalışmıyor-Ev hanımı	Zihinsel	Aile Bireyi/Çocuk
K-9	40	Kadın	İlkokul	Bekâr	Çalışıyor- Kamu	Zihinsel	Kendisi
K-10	60	Kadın	İlkokul	Evli	Çalışmıyor-Ev hanımı	Zihinsel	Aile Bireyi/Çocuk
K-11	25	Erkek	Lisan	Bekâr	Çalışıyor-Kamu	İşitme	Aile Bireyi/Çocuk
K-12	53	Erkek	İlkokul	Evli	Çalışmıyor- Emekli	Bedensel	Aile Bireyi/Çocuk
K-13	60	Erkek	Lisans	Evli	Çalışıyor-Kamu	Bedensel	Aile Bireyi/Çocuk
K-14	50	Kadın	İlkokul	Evli	Çalışmıyor-Ev hanımı	Bedensel	Aile Bireyi/Çocuk
K-15	59	Kadın	İlkokul	Evli	Çalışmıyor-Ev hanımı	Zihinsel	Aile Bireyi/Çocuk
K-16	59	Erkek	İlkokul	Evli	Çalışmıyor- Emekli	İşitme	Aile Bireyi/Çocuk
K-17	60	Kadın	İlkokul	Evli	Çalışmıyor-Ev hanımı	Zihinsel	Aile Bireyi/Çocuk
K-18	23	Erkek	Ön lisans	Bekâr	Çalışmıyor- Öğrenci	Bedensel	Kendisi
K-19	20	Erkek	İlkokul	Bekâr	Çalışmıyor- Öğrenci	Zihinsel	Kendisi
K-20	35	Kadın	Lisans	Evli	Çalışıyor-Kamu	Görme	Aile Bireyi/Çocuk

Tablo 2’de araştırmaya katılan 20 katılımcının demografik bilgileri görülmektedir. 7 engelli ve 13 engelli yakını ile görüşülmüştür. Engelli yakını olan katılımcıların tamamı engelli anne veya babasıdır. Kendisi ile görüşme yapılan 7 katılımcıdan 3 kişinin bedensel, 3 kişinin zihinsel ve bir kişinin de görme engeli bulunmaktadır. Aile bireyleri ile yapılan görüşmede ise, 6 kişi zihinsel, 4 kişi bedensel, 2 kişi işitsel ve bir kişi de görme engele sahip aile yakınıdır.

2.4. Yararlanılan-Engellilere Yönelik-Tesisler ve Düzenlemeler

2.4.1. Ulaşım kartı /serbest kart

Toplu ulaşımında kullanıcı hizmetleri ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmektedir. Bu anlamda Dünyanın birçok büyük kentinde, toplu ulaşımında kullanılan bilet ve paso uygulamaları yerini dijital kartlara bırakmıştır. Akıllı Ulaşım Kart Sistemleri, ilk olarak gelişmiş Avrupa, Amerika ve Güney Asya ülkelerinde kullanılmaya başlanmıştır. Türkiye’de ise 1995 yılından beridir akıllı kart uygulamaları toplu taşımada kullanılmaktadır. Günümüzde ise toplu taşıma araçlarının neredeyse tamamında akıllı kart uygulamaları görölmektedir. Ulaşım kartları vatandaşa risksiz ve güvenli bir şekilde seyahat edebilme kolaylığı sağlarken, belediyeler içinse ulaşım hizmetlerinin takibinde oldukça avantajlar sağlamaktadır (Göl ve Ediz, 2019: 24).

Engellilerin toplu taşıma kullanımında kendilerine ayrıcalık tanınmasına yönelik ilk uygulamalar İtalya ve İngiltere’ de görölmektedir. İtalya’da 1992 yılında kabul edilen “Engelli İnsanların Bakımı, Hakları ve Sosyal Bütünleşme Yasası” ve İngiltere’de 1995’te kabul edilen “Engelliler Ayrımcılıkla Mücadele Yasası” kapsamında engelli bireylere toplu taşımada çeşitli kolaylıklar sağlanmış ve indirimli kart, ücretsiz seyahat için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır (Kaygısız ve Bulgan, 2015: 100).

Türkiye’de “ücretsiz veya indirimli seyahat kartları yönetmeliği” ve 4736 sayılı kanuna göre engelli ve ailelerine yönelik ücretsiz seyahat kartları düzenlenmektedir (<http://www.mevzuat.gov.tr>).

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda, katılımcıları kendilerinin veya aile yakınlarının sahip olduğı Serbest Ulaşım Kartı ile ilgili düşünceleri şu şekildedir;

“Engelliler için serbest kart kullanıyorum. Çok işime yarayan bir özellik, çocuklarımı da yanıma alıp binıyorum hiçbir sıkıntı olmuyor.”(K-2)

“Ulaşım kartı kullanıyoruz. Sınırsız kullanım hakkımız var. Tramvaya, belediye otobüslerine rahatlıkla binıyoruz. Memnunuz sorun yaşamıyoruz.” (K-3)

“Ulaşım kartı çok güzel bir uygulama. Ben ücretsiz ve sorunsuz bir şekilde ulaşımımı sağlıyorum. Kaldı ki yanımda refakatçi bulundurma imkânım da var.” (K-6)

“Genel olarak toplu taşıma kullanıyoruz ve ulaşım kartı hizmetinden faydalanıyoruz. Tramvay ve otobüslere ücretsiz olarak ulaşım sağlıyoruz.”(K-12)

“Oğlumla birlikte ulaşım kartı kullanıyoruz. Şehir içinde sorunsuz olarak ulaşım sağlıyoruz” (K-20)

“Ulaşım kartı kullanıyoruz. Ben de yanında refakatçi olarak bulunabiliyorum ama bazen tramvay görevlileri siz ücretsiz binemezsiniz diye sorun ediyorlar bazen, anlayış göstermelerini bekliyorum. Benim çocuğum zihinsel ve bedensel engelidir.”(K-8)

“Mesela ilk engelli ulaşım kartı alıp kullanmaya başladığımızda günün birinde bindiğimiz bir otobüste şoför hakaretler yağdırdı. Kızımızın nesi var, gayet iyi görünüyor, siz bedava yaşamaya alışmışsınız gibi laflar etti. Sonra şikâyet ettim ben bu durumu. Belediye çok ilgilendi hatta ceza keseceklerini söylediler.”(K-14)

Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde, bütün katılımcıların serbest ulaşım kartından haberdar olduğı ve aynı zamanda serbest ulaşım kart sahibi oldukları anlaşılmıştır. Katılımcıların genel olarak ücretsiz ulaşım kart uygulamasından memnun oldukları ve sorunsuz bir şekilde

kullandıkları anlaşılmaktadır. Yapılan görüşmelerde sadece K-8 ve K- 14, ücretsiz ulaşım sırasında yaşadıkları olumsuzluklardan bahsetmişlerdir. K-14, yaşadığı olay sonrası ilgili kişiden şikâyetçi olmuştur.

2.4.2. İş İmkânına Yönelik Düzenlemeler

Engellilere dönük hizmet alanlarından en önemlisi, engellinin çalışma yaşamına katılmasının sağlanmasıdır. 1961 yılında Turin’de imzaya açılan ve 1965 yılında yürürlüğe giren Avrupa Sosyal Şartı kapsamında “sadece mesleki eğitim ve mesleki rehabilitasyona atıfta bulunmakla yetinmemekte, aynı anda engelli kişilerin bireysel sosyal entegrasyon, şahsi bağımsızlık ve toplum yaşamına katılma hakkını düzenlemektedir (Fırat, 2008: 96).

Türkiye’de ise belediyeler iş imkânlarına yönelik düzenlemelerini; 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda büyükşehir belediyesinin görevlerinin sıralandığı 7. maddesinin v bendinde yer alan;

“Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işletletmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak.”

maddesi gereğince yapmaktadır. Bu madde kapsamından belediyeler özellikle istihdama yönelik çeşitli mesleki programları planlamakta ve uygulamaktadır. Belediyeler tarafından sağlanan iş imkânlarına yönelik düzenlemelere baktığımızda, desen, ahşap, radyo-yayın-ses ve teknik, ses kayıt, minyatür, telkâri, hat, tezhip, ebru, cam, grafik, bilgisayar, resim, kitap basım ve kâğıt gibi değişik meslekî alanlarda istihdam imkânı sağlayan eğitimler verildiği görülmektedir. Örneğin İstanbul Bağcılar Belediyesi’nde bu anlamda 15 farklı eğitim engellilere sunulmaktadır (Güleç, 2014: 490).

Tepebaşı Belediyesi ise 2014 yılından itibaren İbrahim Ethem Kesikbaş Engelliler Montaj Atölyesinde, engelli bireylere Arçelik ile yapılan işbirliği kapsamında kamçı kablo, lastik conta ve paketleme gibi işlerin montajı öğretilmektedir. Gökkuşığı Kafe projesi ile de Down sendromlu bireylerin topluma kazandırılması amaçlanmaktadır. Son 5 yılda belediye tarafından verilen kurslardan toplamda 55 öğrenci yararlanırken, Gökkuşığı Kafe ve Montaj Atölyesinden 83 öğrenci mesleki eğitimi almıştır (Tepebaşı Belediyesi, 2019).

Katılımcıların, Tepebaşı Belediyesi tarafından sağlanan engellilerin istihdamına yönelik düzenlemeler ile ilgili düşünceleri şu şekildedir;

“Özellikle serbest tezgâh verdiği bu sistemi çok beğeniyorum. Simit tezgâhları veriyor engellilere belediye. Bu uygulamadan çok memnunuz. Böylece o insanların kendince üretime katılımını sağlıyorlar”(K-2)

“Montaj atölyesinde montaj yapıyoruz, yemek yiyoruz, çay içiyoruz. Saat üç gibi servisle gidiyoruz. Ücret alıyorum 3 ayda bir 400 lira alıyoruz. Orda olmaktan mutluyum.” (K-4)

“Montaj atölyesi için belediyeye gidip başvuru yaptık. Oraya yönlendirdiler. Kendisi oradan çok memnun. Özel eğitime gitmeyeceğim belediyeye gideceğim diyor kendisi. Özel eğitimi bıraktık montaj atölyesine gidiyor.”(K-5)

“Benim çocuğum montaj atölyesinde çalışıyor. Orda buzdolabı ayaklarını vidalarını takıyorlar. Eline fizik tedavi olsun diye gönderiyoruz biz. Köşebent yapıyorlarmış bir de. Orda işlerini

yaptıktan sonra yemek yiyorlar, eğleniyorlar. Kapımızdan alıp kapımıza bırakıyorlar çocuklarımızı, memnunuz.” (K-8)

“Gökkuşakı Cafe’ye sergi açılışı için bir etkinliğe gittik. Sistemli bir tesis. Belediye bu uygulamayla engellilere yüzde yüz destek oluyor. Onların topluma kazandırılmasına çok yardımcı olmaya çalışıyor” (K-12)

“Şehrimiz engelli uygulamalarında pilot şehir. Belediye başkanımız montaj atölyesi uygulamasını Avrupa’dan öğrenip Eskişehir’de hayata geçirdi. Çok memnunuz.” (K-15)

“Yaşam köyünde eğitim merkezinde montaj atölyesine gidiyor kızım. Orda yemek ve el işi yapıyorlar. Orda öğrendiklerinden sonra acaba çocuğum iş sahibi olabilecek mi onu merak ediyorum.” (K-16)

Katılımcıların, Tepebaşı Belediyesi’nde engellilerin istihdamına yönelik çalışmalarından haberdar olduğu anlaşılmıştır. Kendisi engelli olan katılımcıların montaj atölyesi veya Gökkuşakı Cafe’de bizzat etkinliklere ve çalışmalara katıldıkları görülürken, engelli yakını olan katılımcıların da yakınlarının bu çalışmalara katılmasından memnuniyet duydukları görülmüştür. Katılımcıların tamamının, Tepebaşı Belediyesi’nin bu kapsamda verdiği hizmetlere yönelik düşüncelerinin olumlu olduğu anlaşılmıştır.

2.4.3. Spor Salonları

İnsanların toplumsallaşmasını sağlayan faaliyetlerden bir tanesi de spordur. Spor faaliyetleri ile insanlar sağlıklarını koruyabildikleri gibi, arkadaş edinme, hayattan zevk alma ve bir sosyalleşme aracı olarak da sporu kullanmaktadırlar. Bu anlamda spor faaliyetleri, insanın bedensel ve ruhsal yapısına iyi geldiği gibi, aynı zamanda bireylerin sosyalleşmesi açısından da önemli bir unsurdur. Aracı (1999: 14) sporun engellilerin topluma kazandırılmasında önemli bir işlevi olduğunu, İlhan’da (2008: 316) engelli bireylerin, spor faaliyetlerine katılarak hem toplumsallaşma sürecinde aktif bir şekilde yer aldıklarını hem de bireylerin engellerine bağlı olarak yaşadıkları öfke, stres ve saldırganlık durumlarının doğru olarak yaşanılmasında sporun önemi olduğunu belirtmiştir. İlhan, yapmış olduğu araştırmasında zihinsel engeli olan çocuklardan 8 tanesini kontrol ve 8 tanesini de deney grubuna ayırarak toplamda 16 zihinsel engelli çocuk üzerinde sporun etkisini incelemiş ve 18 haftalık spor etkinliğinde bulunan deney grubunda, sporun sosyalleşmeyi artırdığını belirtmiştir (İlhan, 2008: 321). Çevik ve Kabasakal’da (2013: 74) spor etkinliklerinin, engelli bireylerin toplumsal uyumuna ve sosyalleşmelerine yardımcı olduğunu, İlhan’ın (2008) araştırmasına benzer şekilde yaptıkları bir çalışma sonucunda ulaşımlardır.

Tepebaşı Belediyesi Su Sporları Merkezinden, 2015 yılından itibaren engelli bireylerin özel tasarlanan havuzdan uzmanlar kontrolünde faydalanmaları sağlanmaktadır (Tepebaşı Belediyesi, 2019). Katılımcıların, Tepebaşı Belediyesi tarafından sağlanan engellilerin Su Sporları Merkezinden faydalanmaya yönelik düşünceleri şu şekildedir;

“Geçen sene havuza gidiyordu bu sene klor dokunuyor boğazıma diye gitmedi. Herhalde fazla klor var. Hijyeni fena değil havuzların ama yeniden göndermeyi düşünüyorum. Orada başka olumsuz bir şey olmadı” (K-3)

“Yüzme havuzuna gitmiştim. Baya iyiydi. 1 yıl önce gitmiştim, hocalar yüzme konusunda iyi eğitim veriyorlar, her öğrenciye bir hoca düşüyor refakatçi gibi bir nevi.” (K-6)

“Havuzdan bizi aradılar. Ben kapalı bir bayan olduğum için kendim girmek istemedim ama oğlum yararlanıyor havuzdan.” (K-15)

“Su sporlarından faydalıyoruz. Oğlum burada sosyalleşiyor spor yapmanın yanı sıra, bizler de diğer engelli aileleri ile birlikte olunca psikolojik bir destek buluyoruz.” (K-20)

Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde, engelli bireylerin kendileri veya engelli bireye sahip aile yakınlarının Tepebaşı Belediyesi bünyesinde faaliyette olan Su Sporları Merkezinden haberdar oldukları ve çeşitli zamanlarda burada bulunan havuzlardan faydalandıkları görülmüştür. Bir katılımcının, havuzda klor miktarının fazla olmasına yönelik olumsuz geri bildirimi dışında, genel anlamda diğer bütün katılımcıların hizmete yönelik olumlu düşüncelere sahip oldukları anlaşılmıştır.

2.4.4. Tiyatro, Sinema, Piknik, Tatile Götürme

Engelli vatandaşların sosyal ve kültürel faaliyetlere katılarak, toplumsal hayattan uzaklaşmamalarına yönelik belediyelerin uyguladığı faaliyetlerden biri de engelli bireylerin sinema, tiyatro, piknik ve gezi gibi etkinliklere katılmalarını sağlamaktır. Bu anlamda Tepebaşı Belediyesi’nin, çeşitli zamanlarda düzenlediği bu etkinliklere engelli vatandaşlar katılmaktadır. Katılımcıların, Tepebaşı Belediyesi tarafından sağlanan tiyatro, sinem, piknik ve tatile götürme gibi faaliyetlerine yönelik düşünceleri şu şekildedir;

“Ücretsiz tiyatro sinema gibi uygulamalar oluyor ama vaktimin yoğunluğundan dolayı kullanmadım. Ama haberdarım. Birçok sanat faaliyeti kültürel sanatsal faaliyetleri ücretsiz veriyor. Piknikler, tatiller düzenliyor belediye bazı engelli ve aileleri için.” (K-2)

“Sinemaya tiyatroya gittim. Güzeldi. Öğretmenlerimle beraber gittim. Pikniklere gittim, güzel oluyor. Bu faaliyetlerin Daha sık olmasını isterim.” (K-4)

“Belediye bu konuda çok faal. Bizim için geziler, sanat etkinlikleri, tiyatrolar düzenleniyor. Bizim gidebileceğimiz ücretsiz şekilde organizasyonlar var.” (K-6)

“Pikniğe gittik geçen sene gittik. Çok eğlendik. Ama daha fazla faaliyet olsun istiyorum. Evde kendi başıma kalmak istemiyorum.” (K-9)

“Ücretsiz sinema, tiyatro, gezi gibi etkinlikleri oluyor belediyenin ama bunların sıklığı artırılabilir.” (K-20)

Katılımcıların, Tepebaşı Belediyesi tarafından engellilerin sosyal hayata katılmalarına yönelik düzenlediği sinema, tiyatro, piknik ve gezi gibi organizasyonlarından **haberdar oldukları** görülmüştür. Katılımcıların kendileri veya engelli aile bireylerinin en az bir faaliyet içinde yer aldıkları, belediyenin bu hizmetinden memnun oldukları ve bu faaliyetlerin kapsamı ile sayısının artırılmasına yönelik taleplerinin de olduğu görülmüştür.

2.4.5. Eğitimler (Seminer, Konferans...)

Tepebaşı Belediyesi bünyesinde bulunan Engelli Koordinasyon merkezi bünyesinde, engelli çocuğa sahip ailelere rehberlik etmek ve onları çeşitli konularda bilgilendirmek amacıyla çeşitli eğitim ve konferanslar verilmektedir. 7 ay süre ile haftada 4 saat olarak gerçekleşen Aile eğitimleri kapsamında; “hijyen, özel bireyleri tanıma ve iletişim, cinsel gelişim, öz bakım ve yaşam becerileri, sosyal becerilerin geliştirilmesi, bağımsızlaştırma, gibi eğitimlerin yanı sıra engelli bireylerin yasal ve sosyal hakları ile istihdam” gibi konulara yönelik bilgilendirmeler yapılmaktadır (Tepebaşı Belediyesi, 2019). Katılımcıların, Tepebaşı Belediyesi tarafından verilen eğitimlere yönelik düşünceleri şu şekildedir;

“Geçenlerde gördüm seminer vardı engelli aileleri için, engellilerde hijyen eğitimi ile ilgili.” (K-2)

“Öğretmenimiz eşliğinde aile eğitimi semineri oluyor. Biz düzenli gidemiyoruz bu sene hac hazırlıkları yapıyoruz telaşımız çok olunca gidemiyoruz bu aralar. Ama orda çok şey öğrendim. Doğru bildiğimiz yanlışlarımız pek çokmuş. Çocuklarımıza nasıl davranmamızı öğretiyorlar. Biz mesela çocuklara bir anda parlıyoruz o bize yap değil yapar mısın deyin diyor. Çocuklarınızdan izin alın diyor biz bunları daha önce bilmiyorduk dikkat etmiyorduk. Çok faydasını gördük.” (K-9)

Tepebaşı Belediyesi tarafından engelli çocuğu sahip ailelere yönelik yapılan eğitimlerin, katılımcılar tarafından çok bilinmediği ve birçok katılımcının da bu eğitimlere katılmadığı anlaşılmıştır. Eğitimlere daha önce katılmış olan K-9, eğitimlerin faydalı olduğunu ve engelli çocuğuna yönelik yaptığı yanlış davranışların farkına vardığını belirtmektedir.

2.4.6. Diş taramaları

Tepebaşı Belediyesi tarafından 2013 yılında açılan Şirintepe Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi'nde engelli bireylere yönelik ücretsiz sağlık hizmetleri verilmektedir. Engelli koordinasyon merkezinden faydalanan bireylerin ise düzenli sağlık ve diş kontrolleri yapılmaktadır. Ayrıca merkezde fizyoterapi de verilmektedir (Tepebaşı Belediyesi, 2019). Katılımcıların, Tepebaşı Belediyesi tarafından verilen sağlık hizmetlerine yönelik düşünceleri şu şekildedir;

“Ağız diş sağlığına gittim, faydalandım. Dişime baktılar.” (K-4)

“Ağız diş sağlığı hizmetinden yararlandık, memnun kaldık” (K-8)

“Ağız diş sağlığı hizmetinden faydalandık. Zaman zaman kontrolleri yapılıyor burada çocukların” (K-12)

“Ağız diş sağlığı hastanesine 1 hafta önce gittiler. Çocuklarımız genel muayeneden geçiyor burada. Gerekli yönlendirmeler yapılıyor eğer kendi bünyelerinde yapamayacaklarsa bir şeyleri. Bu sayede çocuklarımızın diş bakımını, kontrolünü düzenli olarak sağlamış oluyoruz.” (K-14)

“Ben ağız diş sağlığı hastanesinde çalışıyorum belediyenin. Engelli çocukların duygu durumları bizlerden çok farklı. Hem engelli annesi hem de engelli hastaları olan bir psikologum. Onlar mesela göremedikleri veya duymadıkları için daha çok korkabiliyor daha endişe içinde oluyorlar özellikle diş muayenelerinde ve tedavilerinde. Biz diş sağlığı merkezinde onların rahatlaması için öncesinde çeşitli etkinlikler yapıyoruz. Sinevizyon gösterileri ile onlara yapılacak işlemi iyi yönlerini anlatarak endişelerinden arındırmaya çalışıyoruz. Benim oğlum görme engelli mesela onu bir diş protezine dokundurarak bu işlemleri anlatmaya çalışıyoruz.” (K-20)

Katılımcıların Tepebaşı Belediyesi tarafından verilen sağlık hizmetlerinden olan diş merkezini etkin olarak kullandıkları anlaşılmıştır. Katılımcılardan K-20 ise bir engelli annesi olarak diş sağlığı merkezinde psikolog olarak görev yaptığını ve engelli çocukların korkularını yenmelerine yönelik çeşitli uygulamalar yaptıklarını belirtmiştir.

2.4.7. Servisle hostes eşliğinde taşıma

Tepebaşı Belediyesi tarafından, engelli bireylerin ulaşımını kolaylaştırmak, onların eğitim ve sosyo-kültürel faaliyetlerden mahrum kalmamaları sağlamak kadına, hostes eşliğinde engelli servis araçları kullanılmaktadır. Katılımcıların, Tepebaşı Belediyesi tarafından verilen servisle hostes eşliğinde taşımaya yönelik düşünceleri şu şekildedir;

“Çocuğumu servisle hostes eşliğinde getirip götürüyorlar.” (K-3)

“Montaj atölyesinde montaj yapıyoruz, yemek yiyoruz, çay içiyoruz. Saat üç gibi servisle gidiyoruz” (K-4)

“Belediye haftanın bir günü bedensel engelli öğrencilerimiz için özel asansörlü araç tahsis ediyor. Öğrencilerimiz buraya o araçla daha konforlu bir şekilde geliyorlar ve buradan da evlerine gidiyorlar. Bu durumdan gayet memnunuz. Bedensel engelli öğrencilerimiz için çok işe yarıyor bu uygulama.” (K-11)

“Çocuğum montaj atölyesine servisle gidip geliyor.” (K-13)

Katılımcılar ile yapılan görüşmede, engelli bireylerin engel durumlarına göre belediyenin kendilerine sunduğu servis hizmetinden faydalandıkları ve bu hizmetten oldukça memnun oldukları anlaşılmıştır.

2.5. Engelli İstihdam Edilen Yerler

2.5.1. Gökkuşığı cafe

Tepebaşı Belediyesi tarafında engellileri istihdam edildiği yerlerin başında, Gökkuşığı Kafe gelmektedir. Down sendromlu bireylerin topluma kazandırılmasının amaçlandığı proje kapsamında, öğrenciler sırasıyla "Servis Eleman" ve "Aşçı Yardımcılığı" projelerinde çalıştıktan sonra sertifika almaya hak kazanmaktadır. 2011 yılından bu yana hizmet veren kafelerde, bugün hala 23 öğrenci ile aktif olarak çalışmaktadır (Tepebaşı Belediyesi, 2019). Bu kafeler; hem engelli bireylerin sosyalleşmesini sağlarken, aynı zamanda engelli bireye sahip ailelerin hem ziyaret ettikleri hem de çocuklarını çalışırken gözlemlene fırsatı buldukları yerler olarak önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu anlamda katılımcıların Gökkuşığı Kafe ile ilgili hissettikleri duygular aşağıdaki gibidir;

“Gökkuşığı cafe uygulaması da bir örnek teşkil ediyor, orada down sendromlu gençler çalışıyor, biz mesela iş hayatına kazandırılmalı diye teoride uğraşıyoruz ama bunu uygulamaya geçirmiş bir merkezdir orası da. Pek göremeyiz bu şekilde sistemli ve kontrollü giden yer. Model alınabilir” (K-2)

“Gökkuşığı cafeye gittik. Biz engelli çalışan görünce çok mutlu oluyoruz ama başkaları ister istemez başka gözle bakıyorlar” (K-3)

“Gökkuşığına gittim. Güzeldi. Cafede çalışıyorlar.” (K-4)

“Gökkuşığı cafeye sergi açılışımız olacaktı orada, o yüzden gittim. Orada çocuklarımızın çalıştığını görmek güzeldi, bizlere de umut oluyor çalışan engelli çocukları görmek.” (K-8)

“Gökkuşığı cafe 2 de çalışıyorum çok iyi bi yer.” (K-9)

“Gökkuşığı cafede daha iyi durumda olan gençler çalışabiliyor, okuma yazma bilen, konuşabilen çocuklar var burada. Güzel bi uygulama olduğunu düşünüyorum.” (K-13)

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonrasında, Gökkuşığı Kafe’de Down sendromu olan bireylerin çalışmasına yönelik olumlu duygular besledikleri, engelli bireylerin kendi ayaklarının üzerlerinde durduklarını görmenin kendilerini mutlu ettiğini ve bu nedenle de hayata daha umutlu baktıkları anlaşılmıştır. Bu anlamda işgücüne katılım engellilere gelir sağlamakta, aile ortamı kurmaya yardımcı olmakta, sosyal dışlanmayı önlemekte ve engellileri toplumla bütünleştirmektedir.

Medikal modelde, engellilerin toplumdan ayrı tutularak bütün ihtiyaçlarının başkaları tarafından sağlanmasına yönelik bakış açısının aksine sosyal model, engelli bireylerin de yardım almak yerine istihdam edilmelerini ve başkalarına bağlı yaşamaktansa, kendi ayakları üzerinde durmalarını savunmaktadır (Genç ve Çat, 2013: 368). Buradan hareketle engellilerin normal bireyler ile birlikte aynı şartlarda veya özel korumalı işyerleri ki Gökkuşluğu Kafe buna bir örnektir engellilerin bir arada çalışmasını öngören bir model şeklinde, engellilere istihdam olanakları sunulmuştur.

2.5.2. Montaj atölyesi

2014 yılından itibaren engelli bireylere hizmet vermeye başlayan İbrahim Ethem Kesikbaş Engelliler Montaj Atölyesi'nde, 40 kadar öğrenci çeşitli montaj işleri ile uğraşmaktadır. Tepebaşı Belediyesi, Anadolu Üniversitesi ve İŞKUR işbirliği ile gerçekleştirilen projede, Eskişehir Organize Sanayiinde Arçelik Fabrikası için, kamçı kablo, lastik conta ve paketleme gibi işler engelli bireyler tarafından gerçekleştirilmektedir (Tepebaşı Belediyesi, 2019). Engelli bireylerin istihdam edildiği montaj atölyelerine yönelik engelli bireylerin ve ailelerini duyguları şu şekildedir;

“Montaj atölyesinden yararlanıyoruz. Oradan fazla olmasa da bir ücret alıyor olması kendisinin hoşuna gidiyor. Biz onun parasında değiliz. Gayemiz üretime katılsın, bu mutluluğu yaşasın” (K-3)

“Montaj atölyesinde montaj yapıyoruz, yemek yiyoruz, çay içiyoruz. Saat üç gibi servisle gidiyoruz. Ücret alıyorum 3 ayda bir 400 lira alıyoruz. Orda olmaktan mutluyum.” (K-4)

“Montaj atölyesi için belediyeye gidip başvuru yaptık. Oraya yönlendirdiler. Kendisi oradan çok memnun. Özel eğitime gitmeyeceğim belediyeye gideceğim diyor kendisi. Özel eğitimi bıraktık montaj atölyesine gidiyor.” (K-5)

“Benim çocuğum montaj atölyesinde çalışıyor. Orda buzdolabı ayaklarını vidalarını takıyorlar.

Eline fizik tedavi olsun diye gönderiyoruz biz. Köşebent yapıyorlarmış bir de. Orda işlerini yaptıktan sonra yemek yiyorlar, eğleniyorlar. Kapımızdan alıp kapımıza bırakıyorlar çocuklarımızı, memnunuz.” (K-8)

“Montaj atölyesinde de el işi ve montaj yapıyorlar. Memnun kalıyoruz çocuklarımızın bir şeyler başarabildiğini görünce. Onlar da iyi hissediyorlar kendilerini. Faydalı oluyor.” (K-14)

“Montaj atölyesini kullanıyoruz. El işleri yapıyorlar. Çok memnunuz.” (K-17)

“Montaj atölyesi öğrencisiyim. Seviyorum okulumu.” (K-19)

Katılımcıların hem kendilerinin hem de engelli bireye sahip aile üyelerinin, Tepebaşı Belediyesi tarafından engelli bireylerin istihdamı amacıyla hayata geçirilen montaj atölyesi projesine yönelik olumlu duygular besledikleri, burada yapılan faaliyetlerin kendilerini mutlu ettiğini ve genel anlamda atölye faaliyetlerinden memnun oldukları anlaşılmıştır.

2.5.3. Serbest tezgâh (simit tezgâhı)

Tepebaşı Belediyesi tarafından engelli bireylerin istihdamına yönelik yapılan çalışmalardan bir tanesi de; engelli bireylerin geçimlerini sağlamalarına yönelik onlara simit tezgâhları tahsis etmesidir. Katılımcıların kendilerinin veya aile üyelerinden birisinin çalıştığı simit tezgâhlarına yönelik duyguları şu şekildedir;

“Simit tezgâhları veriyor engellilere belediye. Bu uygulamadan çok memnunum. Böylece o insanların kendince üretime katılımını sağlıyorlar” (K-2)

“Ben de daha evvel simit sattım ama zor oluyor havalar soğuyunca üşüdüm, bıraktım. Camekânlı araba vardı onda sattım.”(K-4)

“Simit büfesini duydum. Engellileri düşünüyorlar” (K-10)

Katılımcılardan K-2 ve K-10, engelli bireylerin istihdamı için bir alternatif sunan simit tezgâhı uygulamasından haberdar olduklarını ve bu uygulamanın engelli bireylerin üretime katkı sağlaması açısından memnuniyet verici bir durum olduğunu belirtmişlerdir. K-4 ise bu uygulamadan daha önce faydalandığını fakat hava şartları nedeni ile bu işi bıraktığını belirtmiştir.

2.5.4. Engelli istihdamının getirileri

2.5.4.1. İş gücünün artması ve üretime katkı

Tepebaşı Belediyesi tarafından engelli bireylere yönelik olarak sunulan ve engelli bireylerin üretime katılmasının hedeflendiği Gökkuşáğı Kafe, Montaj atölyesi ve simit tezgâhı gibi projelerin iş gücüne ve üretime katkısı hakkında katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

“Engellilerin üretimde olması iş gücümüzü artırıyor” (K-1)

“Böylece o insanların kendince üretime katılımını sağlıyorlar” (K-2) “Biz onun parasında değiliz. Gayemiz üretime katılsın” (K3)

“Belediye engellilerin de toplumda bir yerimizin olduğunu gösteriyor, bizim de üretimde olabileceğimizi gösteriyor, kendi ayaklarımızın üzerinde durabileceğimizi gösteriyor, bu benim hoşuma gidiyor.”(K-6)

“Çalışabilmek, üretebilmek, topluma karışabilmek bu guruplar için çok önemli olduğunu düşünüyorum.”(K-20)

Katılımcıların hem kendilerinin hem de engelli bireylere sahip olanların, belediye tarafından sunulan istihdam alanlarından faydalanması ve üretime katılarak, toplumsal iş gücüne katkı sağlamalarının kendilerini mutlu ettiğini belirtmişlerdir.

2.5.4.2. Toplumsal niteliğın artışı

Tepebaşı Belediyesi tarafından engelli bireylere yönelik olarak sunulan ve engelli bireylerin üretime katılmasının hedeflendiği Gökkuşáğı Kafe, Montaj atölyesi ve simit tezgâhı gibi projelerin toplumsal niteliğın artışına yönelik faydası ile ilgili katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

“Engellilerin üretimde olması iş gücümüzü artırıyor, toplum olarak bizi yükseltiyor.” (K-1)

“Belediye engellilerin de toplumda bir yerimizin olduğunu gösteriyor, bizim de üretimde olabileceğimizi gösteriyor, kendi ayaklarımızın üzerinde durabileceğimizi gösteriyor, bu benim hoşuma gidiyor.” (K-6)

“Belediye bu uygulamalar ile engellilere yüzde yüz destek oluyor. Onların topluma kazandırılmasına çok yardımcı olmaya çalışıyor.” (K-12)

“Gökkuşáğı cafeyi biliyorum. Down sendromlu çocuklar çalışıyor. Topluma karışmak adına engelli istihdamını daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum.” (K-18)

“Çalışabilmek, üretebilmek, topluma karışabilmek bu guruplar için çok önemli olduğunu düşünüyorum.” (K-20)

Katılımcıların, engellilerin istihdam projeleri ile toplumun içinde olmaları ve toplumun bir parçası olarak aktif bir şekilde üretime katılmalarının toplumsal niteliğin artmasına katkı sağladığına inandıkları anlaşılmıştır.

2.5.4.3. Ailelerinin sırtındaki yükü hafifletmesi

Tepebaşı Belediyesi tarafından engelli bireylere yönelik olarak sunulan ve engelli bireylerin üretime katılmasının hedeflendiği Gökkuşığı Kafe, Montaj atölyesi ve simit tezgâhı gibi projelerin ailelerin sırtındaki yükü hafifletmesine yönelik katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

“Ailelerinin sırtındaki yükü hafifletiyor” (K-1)

“Engellilerin çalışması aileler ve çocuk adına çok yararlı” (K-5)

Katılımcılardan K-1 ve K-5, engelli bireylerin üretime katılmaları ile ailelerinin sırtındaki yükü hafiflettiklerini belirtmişlerdir.

2.5.4.4. Yaşam kalitesine etkisi

Tepebaşı Belediyesi tarafından engelli bireylere yönelik olarak sunulan ve engelli bireylerin üretime katılmasının hedeflendiği Gökkuşığı Kafe, Montaj atölyesi ve simit tezgâhı gibi projelerin yaşam kalitesine etkisine yönelik katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

“Bazen hatta o simitçilerle sohbet ettiğim oluyor, hayat kaliteleri oldukça yükseliyor” (K-2)

“Kendim gibi arkadaşlarımla olmak bir arada bir şeyler yapmak beni mutlu ediyor.” (K -4)

“Özellikle iş istihdamı noktasında engellerinin engel olmadığını görmek onların yaşama umutla sarılmasını sağlıyor.” (K-11)

Katılımcılardan K-2 ve K-11, engelli bireylerin üretime katılması ile birlikte yaşam kalitelerinin arttığını belirtirken, K-4 ise kendi gibi arkadaşlarla beraber çalışmasının, kendisini mutlu ettiğini belirtmiştir.

2.5.5. İstihdam edilen engellilerin varlığının duygulara yansımaları: hizmet veren personelin onurlandırılma vesilesi

Tepebaşı Belediyesi tarafından engelli bireylere yönelik olarak sunulan ve engelli bireylerin üretime katılmasının hedeflendiği Gökkuşığı Kafe, Montaj atölyesi ve simit tezgâhı gibi projelerin hizmet veren personelin onurlandırılmasına yönelik katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

“Örneğin ben uzun yıllardır bu işin içindeyim; hem kendim engelliyim hem de belediyede engellilere hizmet vermeye çalışıyorum. Yıllar önce bize ilk defa başvuru için annesi ile gelen bir öğrencimiz vardı. İlk gördüğümde çekingen ve konuşmayan bir çocuktü. Geçenlerde çalıştığı yeri, Gökkuşığı Cafe'yi ziyaret ettim. Gelen müşterileri karşılama elemanı olarak görev verilmiş. Onun bu yönde gelişimini görmek bizi onurlandırdı.”(K-1)

Hem kendisi engelli olan hem de Tepebaşı Belediyesi'nde engellilere yönelik istihdam projelerinde yer alan K-1, daha önce tanıdığı bir engellinin Gökkuşığı Kafe'de yaşadığı olumlu değişime şahit olmasını, onur duyulacak bir durum olarak kabul ettiği görülmüştür.

2.6. Kültür, Sanat ve Spor Etkinliklerine Katılım ve Etkinliklerde Belediye Tesislerini Kullanım

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda, katılımcıların kendilerinin veya engelli yakınlarının çeşitli zamanlarda Tepebaşı Belediyesi tarafından sağlanan kültür, sanat ve spor etkinliklerine katıldıkları ve ya çeşitli sebeplerle katılmadıkları anlaşılmıştır. Bu anlamda Belediyenin tesislerini kullanan katılımcıların görüşleri aşığıdaki gibidir.

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda, katılımcıların kendilerinin veya engelli yakınlarının çeşitli zamanlarda Tepebaşı Belediyesi tarafından sağlanan kültür, sanat ve spor etkinliklerine katıldıkları, bu anlamda da bu faaliyetlere katılmak için belediyenin onlara göstermiş olduğu tesisleri kullandıkları anlaşılmıştır. Bununla birlikte bazı katılımcıların bu tesislere yönelik hem olumlu hem de olumsuz düşüncelere sahip oldukları anlaşılmıştır.

2.6.1. Tesislerde bedensel engellilere sıkıntı verilmesi ya da yardımcı olunması

Katılımcıların tesislerde bedensel engellilere sıkıntı verilmesi ya da yardımcı olunmasına yönelik görüşleri aşığıdaki gibidir;

“Diş sağlığından faydalandık ama orda dişini sadece kontrol ettirdik sonra da kendi özel doktoruna götürüp yaptırdık. Oraya sadece öğretmenler yönlendirirse gidebiliyor  ocuklar. Biz kendimiz başvuramıyoruz.” (K-3)

“Yüzme havuzuna gitmiştım. Baya iyiydi. 1 yıl önce gitmiştım, hocalar yüzme konusunda iyi eğitim veriyorlar, her öğrenciye bir hoca düşüyor refakatçi gibi bir nevi. Sistem iyiydi görme engelliler için.” (K-6)

“Havuz uygulamasından da haberdarım ama bizi almıyorlar oraya yüzme bilmeyenleri almadıklarını söylediler oraya. Benim  ocuğuma da öğretmelerini isterim.” (K-8)

“Havza gittim geçen sene, su sporlarına gittim orda y zd k orda Müge adında bi hanım vardı. Orda su yuttum, boğuşma tehlikesi geçirdim, çok heyecanlandım. Ben su yutarken yanımda sadece Müge Hanım vardı sadece o ilgilendi diğerleri ilgilenmediler. Müge hanım beni kurtarana kadar orda su yuttum tehlikeli bi an geçirdim.” (K-9)

“Ağız diş sağlığı hastanesine 1 hafta önce gittiler. Çocuklarımız genel muayeneden geçiyor burada. Gerekli yönlendirmeler yapılıyor eğer kendi bünyelerinde yapamayacaklarsa bi şeyleri. Bu sayede çocuklarımızın diş bakımını, kontrolünü düzenli olarak sağlamış oluyoruz” (K-14)

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda, özellikle belediye tarafından engellilerin kullanimı için yönlendirilen spor merkezi ve diş hastanesine yönelik faaliyetlerde kendilerine yardımcı olunduğunu belirttikleri, bununla beraber bazı katılımcıların ise özellikle spor merkezinde bulunan havuzu kullanmada sıkıntı yaşıadıkları anlaşılmıştır

2.6.2. Belediyenin tesislerinde, kültür ve sanat merkezlerinde fiziksel düzenlemelerin yeterliliği

Katılımcıların belediyenin tesislerinde, kültür ve sanat merkezlerinde fiziksel düzenlemelerin yeterliliğine yönelik düşünceleri aşığıdaki gibidir;

“Evet, kullanıyorum, tesislerin durumu yeterli, genelde bedensel engelliler için sıkıntı yaratılıyor ama belediyenin kültür sanat merkezlerine tekerlekli sandalyeyle rahatlıkla girilebiliyor, sorun yok. Kapıların genişliği, kaldırımlardaki engebeler bedensel engelli biri olarak benim ihtiyaçlarımı karşılıyor.” (K-1)

Katılımcılardan K-1, belediyenin tesislerinin engelli bireyler için yeterli olduğunu, rahatlıkla tekerlekli sandalyesi ile bu tesisleri kullandığını, kapılardan rahatlıkla geçtiğini ve kaldırımlarında engellilerin kullanımı açısından uygun olduğunu belirtmiştir.

2.7. Hizmetten Faydalanmıyorum

Katılımcılardan bazılarını çeşitli sebeplerden dolayı belediyenin kültür, sanat ve spor etkinliklerine katılamadıkları anlaşılmıştır.

“Ben o tesisleri kullanmadım ama engellilere yönelik ücretsiz tiyatro sinema gibi uygulamalar oluyor ama vaktimin yoğunluğundan dolayı kullanmadım.” (K-2)

“Tesislerin hiçbirini çocuklarımızdan ötürü kullanamıyoruz” (K-7)

“Çocuğum sevmediği için çok fazla etkinliğe katılamıyorum. İnsanlar bakıyor ya o yüzden dışarı çıkmak istemiyor” (K-8)

“Çok sık sinema ve tiyatroya gidemiyoruz. Kendi meşgalelerimiz ve çocuklarımızdan dolayı. Eşim rahatsız, çocuklara ve evin işlerine tek başına yetemiyor. Ben ona yardım ederek geçiriyorum vaktimin çoğunu.” (K-12)

“Katılamıyorum, eşim de rahatsız evde olmam gerekiyor daha çok.” (K-15)

“Kullanmıyoruz kendi vaktimizle ilgili sıkıntılar oluyor. Eşim de rahatsız ve evde ona da ben bakıyorum.” (K-17)

Katılımcıların kendileri veya engelli aile bireylerinin, çeşitli nedenlerle belediye tarafından gerçekleştirilen kültür, sanat ve spor faaliyetlerine katılamadıkları anlaşılmıştır. Katılmama nedenleri olarak bazı katılımcılar “vakit bulamadıklarını” belirtirlerken, bazı katılımcılar ise “evde ilgilenmek zorunda oldukları diğer aile bireyleri” nedeni ile bu etkinliklere katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

2.8. Engelli Penceresinden Belediyenin Engellilere Yönelik Sorumlulukları

Katılımcılara, belediyelerin engellilere yönelik ne tür sorumlulukları olduğu sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda başta istihdam olmak üzere, ulaşım, belediye tesislerinden faydalanma, kültür ve sanat etkinliklerini artırılması ve denetim gibi belediyeden beklentileri farklı başlıklar altında toplanmıştır.

2.8.1. Meslek edindirme kursları

Katılımcıların, belediyenin sorumluluğu olarak meslek edindirme kurslarına yönelik beklentileri şu şekildedir;

“Özellikle montaj işi çok iyi oldu. Her geçen gün daha iyiye gittiği için söyleyecek bi şey bulamıyorum. Ama iş istihdamı olsa çocuğumuz için çok iyi olurdu. Çalışmasını, düzenli bi işinin olmasını isterim.” (K-3)

Katılımcılardan K-3, Tepebaşı Belediyesi tarafından engelli bireylerin istihdamına yönelik oluşturduğu montaj atölyesindeki faaliyetlerden memnun olduğunu belirtirken, engelli çocuğunun düzenli bir işte çalışması için belediyenin onlara destek olmasının beklemektedir. K-5 ise, belediyenin açtığı meslek edindirme kurslarının artırılmasına ve bu şekilde daha çok engelli birey ve ailesine ulaşılabilceği düşüncesinde olduğunu ifade etmiştir.

2.8.2. Engelline göre ihtiyaçların karşılanması

Katılımcıların, belediyenin sorumluluğu olarak, engelli bireylerin engellerine göre ihtiyaçlarının

karşılmasına yönelik beklentileri şu şekildedir;

“Trafik konusunda özellikle emniyet müdürlüğü ile birlikte ortak bir çalışmanın yürütülmesi gerektiğini düşünüyorum. Verilen park yerleri, rampalar vs.ler bu görme engellilerin yolları ile ilgili evet bir şeyler var ama ne vatandaşın dikkate aldığı var ne de denetim.” (K-2)

“Sarı bantlar var bizim için ama fazla ulaşılabilir değil, çok karışık hem de o sarı bantları diğer insanlar daha fazla kullanıyor. Sürekli çevremizdeki insanlardan yardım istemek zorunda kalıyoruz, öyle bir düzenleme getirilirse bizim için çok daha iyi olur” (K-6)

“Bizi de götürseler sokağımızdan alsalar. Bizim imkânımız yok evimizin oradan tramvay geçmiyor, bir tane belediye otobüsü var onda da engelli rampası yok.” (K-7)

“Yaya geçitleri yapılsın istiyorum, trafik tehlikeli oluyor bizler için.” (K-9)

“Yürüyüş yolları, sosyal spor tesisleri gerekli yardımlar yapılmalı ve belediye bunu fazlasıyla yapıyor.” (K-14)

“Belediye sorumluluklarını fazlasıyla yerine getiriyor. İhtiyaç sahiplerine maddi yardım, tekerlekli sandalye, eğitim hizmeti sağlıyor.” (K-16)

“Tabi ki vardır. Engellilerin daha çok bağımsız yaşama teşvik edilmesi ve bu konuda arkasında olması gerekir. Eskişehir de çevresel düzenlemeler çok çok kötü değil ama daha iyi olabilir.” (K-18)

Katılımcıların, belediyenin engelli vatandaşların engellerine göre belediye sınırları içerisinde çeşitli sorumlulukları olduğunun farkında oldukları ve birçok ihtiyaçlarının da talepleri doğrultusunda karşılandığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte, K-2 ve K-9 özellikle fiziksel çevre ve trafiğe yönelik çeşitli düzenlemelerin yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. K-7'nin ise, ulaşımında yaşadığı sıkıntıya yönelik bir talebi bulunmaktadır. Diğer katılımcılar genel olarak belediyenin sorumluluklarını yerine getirdiği düşüncesindedir.

2.8.3. Spor salonları

Katılımcıların, belediyenin sorumluluğu olarak, spor salonlarına yönelik beklentileri şu şekildedir;

“Havuz uygulamasından da haberdarım ama bizi almıyorlar oraya yüzme bilmeyenleri almadıklarını söylediler oraya. Benim çocuğuma da öğretmelerini isterim.” (K-8)

“Voleybola gitti kızım. Biz hafta sonu gittiğimiz zaman çok kalabalık oluyor. Epey yoğun. Bu tesislerin sayısı artırılabilir, başka yerlerde de açılabilir.” (K-14)

Katılımcılardan K-8, engelli çocuğuna yüzme öğretilmesini isterken, K-14'ün ise spor tesislerinin sayısının artırılması yönelik talebi bulunmaktadır.

2.8.4. Engellilere yönelik derneklerin açtığı kurslara destek verme

Katılımcıların, belediyenin sorumluluğu olarak, engellilere yönelik derneklerin açtığı kurslara destekleri *“Bazı derneklerin açtığı kurslarda yemek ve yol yardımı yapıyoruz.” (K-1)* ifadesinde kendini bulmaktadır. Kendisi hem engelli hem de belediyede engelli bireylere yardım eden K-1, belediyenin engelli bireylerin açtığı kurslara yardımda bulunduğunu belirtmiştir.

2.8.5. Çalışanlara ve ailelerine yönelik etkinlikler düzenlenmesi

Katılımcıların, belediyenin sorumluluğu olarak, çalışanlara ve ailelerine yönelik etkinlikler düzenlenmesine yönelik beklentileri şu şekildedir;

“Pikniklere gittim, güzel oluyor. Bu faaliyetlerin daha sık olmasını isterim.” (K-4)

“Bizim gidebileceğimiz ücretsiz şekilde organizasyonlar var. Ama faaliyet alanları biraz daha genişlettirilebilir.” (K-6)

“Piknik etkinliği daha sık ve daha eğlenceli olsun.” (K-8)

“Pikniğe gittik geçen sene Ahmet başkanım ve Kemal müdürümle gittik. Çok eğlendik. Ama daha fazla faaliyet olsun istiyorum”(K-9)

“Müzeler, hayvanat bahçesi, bilim sanat merkezi çocukların yanında biz ailelere de ücretsiz olabilir.” (K-12)

“Belediye bizi yılda bir Akçaya tatile götürüyor. Memnunuz. Daha sık olsa bu etkinlikler iyi olur”(K-17)

“Bizim için daha fazla etkinlik, organizasyon yapılabilir” (K-19)

“Elbette daha fazla etkinlik yapılabilir. Ücretsiz sinema, tiyatro, gezi gibi etkinlikleri oluyor belediyenin ama bunların sıklığı artırılabilir.” (K-20)

Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde, belediyenin engelli bireylere ve ailelerine yönelik yaptığı tatil ve pikniğe götürme gibi etkinliklerin sayısının artırılmasına yönelik taleplerinin olduğu anlaşılmıştır.

2.8.6. Vatandaşlara yönelik farkındalık oluşturma çalışmaları

Katılımcıların, belediyenin sorumluluğu olarak, vatandaşlara yönelik farkındalık oluşturma çalışmalarına yönelik beklentileri şu şekildedir;

“Belediyenin verdiği imkân boyutunda sıkıntı yok, kullanım boyutunda vatandaşın ahlaksızlığı var. Düzenlemeler yeterli ama vatandaş kaynaklı kullanamıyoruz.” (K-1)

“Belediye bizim haklarımız konusunda vatandaşı bilinçlendseler iyi olur.” (K-10)

Katılımcılardan K-1 ve K-10, belediyenin engelli bireylere yönelik yapmış olduğu düzenlemeleri tam olarak kullanamamalarının nedeni olarak, diğer vatandaşların bu düzenlemelere yönelik yeterince hassasiyet göstermediklerini ileri sürmüşlerdir. Bu anlamda katılımcıların belediyeden istedikleri, vatandaşları engelli bireylerin hayatlarını zorlaştırmamak adına çeşitli şekillerde bilinçlendirilmesidir.

2.8.7. Denetim

Katılımcıların, belediyenin sorumluluğu olarak, denetim faaliyetlerine yönelik beklentileri şu şekildedir;

“Trafik konusunda özellikle emniyet müdürlüğü ile birlikte ortak bir çalışmanın yürütülmesi gerektiğini düşünüyorum. Verilen park yerleri, rampalar vs.ler bu görme engellilerin yolları ile ilgili evet bir şeyler var ama ne vatandaşın dikkate aldığı var ne de denetim. Yani bir denetimsizlik söz konusu.”(K-1)

Yukarıda daha önce açıklanan vatandaş bilinçlendirme faaliyetleri ile birlikte K-1, özellikle engelli bireyler için tesis edilen başta otopark olmak üzere ilgili yerlerde yaşanan sıkıntıların denetlenmediğinden bahsetmiştir.

Değerlendirme

Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda, ilk olarak Tepebaşı belediyesi tarafından verilen hizmetlerde engellilere yönelik tesisler ve düzenlemeler incelenmiştir. Tepebaşı Belediyesi'nin, 2005 tarihli Özürlüler Kanununun yürürlüğe girmesiyle birlikte; ulaşım, spor, sağlık, eğitim, istihdam, sosyal ve kültürel faaliyetleri gibi birçok alanda engelli bireylere yönelik faaliyetler yürüttüğü, engellilere yönelik sosyal yaşam ve koordinasyon merkezi kurduğu ve engelli bireylerin hem kendilerine hem de ailelerine yönelik çalışmaların yoğun bir şekilde devam ettiği anlaşılmıştır. Katılımcıların genel anlamda belediyenin bu faaliyetlerinde **haberdar oldukları**, bu faaliyetlere **katıldıkları** ve faaliyetlerden **memnun oldukları** değerlendirilmiştir. Bununla birlikte engelli birey ve ailelerinin, engellilere yönelik kurulan tesis ve düzenlemelerin sayısının artırılmasına yönelik bir **beklentileri** de bulunmaktadır.

Günümüzde, engelliliği bireysel biyolojik bozukluklar kapsamında ele alan medikal model yerine, hukuki, fiziki, mesleki ve sosyo-kültürel engelleri ortadan kaldırmayı amaçlayan sosyal model önem kazanmaya başlamıştır. Yerel yönetimlerde ilgili kanun ve yönetmelikler kapsamında, engelli bireylerin hayatın her alanında yer almaları için çeşitli düzenleme ve faaliyetler yapmaktadırlar. Konuya sosyal hizmet yaklaşımları açısından baktığımızda ise Ekolojik Yaklaşım ve Sistem Yaklaşımı ile sosyal hizmet uygulamalarında bireyin sorunu çözülürken, çevresel faktörler ve sistemin etkisi hep göz önünde bulundurulur. Birey ile birlikte aile, arkadaşlar, okul, iş çevresi gibi bireyi çevreleyen sistemlerden destek alınır. Bu anlamda yerel yönetimlerin, engellilere yönelik uygulamış olduğu faaliyetler; bir sistem içerisinde, aile ve çevreninde de işin içine katıldığı ve bireyin refahının ön planda olduğu uygulamalar olarak dikkat çekmektedir.

Sosyal hizmetin ana amacının, “herkes için yaşam kalitesini geliştirerek bireylerle toplum arasında karşılıklı yarara dayalı bir etkileşimi başlatmak ya da yeniden oluşturmak” olduğu bilinmektedir (Arıkan, 2002: 46). Bu çerçevede sosyal hizmet uygulaması mikro uygulama, mezzo uygulama ve makro uygulama olarak gerçekleşmektedir. Engelli haklarını elde etme boyutunda verilen mücadele sonucu ortaya çıkan sosyal modelin de engelli bireylerle toplumun gerçek anlamda kaynaşmasını, aralarında sağlıklı bir iletişim oluşmasını hedeflediği bilinmektedir. Bu hedefe ulaşmak ancak özürlü bireylere ve onların ailelerine yönelik ayırıcı, dışlayıcı toplumsal tutumların aşılmasını sağlayabilecek, mevcut engelleri ortadan kaldırabilecek yasal, politik, vb. düzenlemelerle, eğitici-öğretici programlarla olanaklıdır.

Katılımcıların engelli istihdam edilen yerler doğrultusunda görüşleri incelendiğinde, Tepebaşı Belediyesi tarafından engelli bireylerin istihdamı için hazırlanan, Gökkuşluğu Kafe, Montaj atölyesi ve simit tezgâhı uygulamalarından **haberdar oldukları** ve bu istihdam olanaklarına yönelik **olumlu duygular** besledikleri, engelli bireylerin bu uygulamaları sayesinde hem topluma katıldıkları hem de üretime katkı sundukları görüşünde oldukları anlaşılmıştır. Bu istihdam uygulamaları ile birlikte engelli vatandaşlar kendi ayaklarının üzerinde durabilmekte ve kısmen de olsa ailelerine maddi yardım sağlayabilmektedir. Ayrıca engellilerin çalışma konusunda destek gördükleri, çalışmaya başlamaları ile yaşamlarında çok şeyin değiştiği, aile ve çevreleri tarafından daha fazla ilgi gördükleri

anlaşılmıştır. Katılımcılar ayrıca bu istihdam olanaklarının belediye tarafından artırılmasına yönelik **beklenti** içindedirler.

Engelli bireylerin sosyoekonomik hayatta yer almalarına engel olabilecek faktörlerin ortadan kaldırılarak; hayat standartlarının toplumda kabul edilebilir bir düzeye getirilmesi hem engelli bireyin hem de ailesinin toplumla bütünleşmelerini yardımcı olacaktır. “Medikal model” anlayışında “normal” kabul edilmeyen bireylerin sosyo-ekonomik hayatın içinde olmaları istenmezken, artık günümüzde kabul gören “sosyal model” kapsamında ise engellilerin sosyal hayatın tüm alanında etkin bir şekilde katılmaları gerektiği düşüncesi hâkim olmuştur. Özellikle engelli bireylerin istihdamı için ortaya konulan “korumalı işyerleri” ilk zamanlar çeşitli şekillerde uygulanmaya koyulmuş olsa da zamanla bu uygulamanın da sosyal dışlanmaya neden olduğu görüşü ortaya atılmıştır (Genç ve Çat, 2013: 372). Tepebaşı Belediyesi ’de engellilere yönelik Gökkuşuğu Kafe ve Montaj atölyesi ile “korumalı” iş yerleri şeklinde bir istihdam sunarken, simit tezgâhı uygulaması ile de sadece engellilerin çalışmadığı bir istihdam fırsatı sunmaktadır. Bununla birlikte, Tepebaşı Belediyesi tarafından istihdam projelerinin genel anlamda **başarılı** bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İşsizlik engelli bireyler kadar toplumdaki diğer bireyler içinde önemli bir sorundur. Bu nedenle işsizliği yönelik çalışmalar sadece engelli bireyleri değil toplumun tamamını ilgilendiren bir konudur. Bununla birlikte, engelli bireylerin hangi alanlarda istihdam edilmeleri gerektiği, bu istihdam için hangi eğitimleri almaları ve ekonomiye nasıl bir katkı yapmaları gerektiği araştırılması gereken konuların başında gelmektedir. Bu nedenle engellilerin istihdam politikalarında verilmesi gereken eğitimler ve bu eğitimlerin sonunda doğru istihdam politikaları uygulanması büyük önem arz etmektedir. Öztürk (2011: 31) ülkemizde yapılan en büyük hatalardan biri olarak engellilerin aldıkları eğitimlere göre istihdam edilmediklerini belirtmektedir. Çarkçı (2011: 143) ise “engelli bireylerin ekonomik alandaki etkinliği, onların sosyal alanlarda da etkin olabileceği sonucunu doğurduğunu çünkü sosyal etkinliklerin birçoğu maddi kazançla doğru orantılı” düşüncesi ile engellilerin istihdamının önemini vurgulamaktadır.

Engelli bireye sahip ailelerin, çocuklarının sahip olduğu yetersizlik nedeniyle tıbbi bakım, iletişim, özel fiziki düzenlemeler ve araç gereçler gibi çeşitli nedenlerle, diğer ailelere göre daha çok harcamalara gereksinim duymaktadırlar (Canarslan, 2014: 43) Bununla birlikte çocuğun engeline bağlı olarak yaşanan duygusal zorlanmalar, engelli aileleri için hayatı oldukça zorlaştırmaktadır. Ayrıca engelli çocuğa sahip olmak ve onun ihtiyaçları için sürekli yanında olma durumu da, engelli ailelerini bütün sosyal yaşamalarını etkilemektedir. Özellikle birden fazla engelli çocuğa sahip olan ailelerde bu durum daha kötü durumdadır. Her ne kadar sosyal hizmetler kapsamında birçok hizmetin engelli ve ailelerine ücretsiz olarak sunulması önemli bir durum olsa da engelli bireylerin iş sahibi olarak kendi ayakları üzerinde durmaları ve ailelerine küçük de olsa yardım sunmaları, aileleri hem maddi olarak küçükte olsa rahatlatırken, çocuklarını kendi ayakları üzerinde bir şeyler yapıyorken görmekte onları psikolojik olarak rahatlatacaktır. Bu anlamda Tepebaşı Belediyesi bünyesinde faaliyet gösteren kafeler, atölyeler ile simit tezgah uygulamaları engelliler ve aileler için önemli bir motivasyon olanağıdır.

Tepebaşı Belediyesi, engellilere yönelik Gökkuşuğu Kafe ve Montaj atölyesi ile “korumalı” iş yerleri şeklinde bir istihdam sunarken, bu durum Korumalı işyerlerine ilişkin bakış açısını belirleyen yelpazenin bir ucunda engellilere patolojik olay veya medikal bir olayın nesnesi olarak bakan tıbbi/ medikal model ve sosyal model yaklaşımı yer almaktadır (Çavuş ve Tekin, 2015: 149). Bu anlamda Gökkuşuğu kafe ve Montaj atölyesi, engelli bireyleri diğer bireylerden ayrı tutarak ve rekabetsiz bir ortamda çalışmalarını sağlarken, bir yandan da diğer bireyler ile sosyalleşmenin önüne geçmektedir. Bu nedenle belediyelerin engellilere yönelik korumalı iş yeri uygulamalarının etkinliğini araştırılması gereken bir konu olduğu değerlendirilmektedir.

Katılımcıların, Tepebaşı Belediyesinin kültür, sanat ve spor etkinliklerine katılım ve etkinliklerde belediye tesislerini kullanımı ile ilgili görüşlerine baktığımızda ise, katılımcıların bu etkinliklerden **haberdar oldukları** ve bu faaliyetlere katılmaktan **memnun oldukları** anlaşılmıştır. Belediyeler, kanunlar ve yönetmelikler gereği, engelli bireylerin sosyo-kültürel faaliyetlerinin organizasyonu konusunda her konuda destek ve kolaylığı sağlamak zorundadırlar. Bu anlamda engelli bireylerin ihtiyaç duydukları tesislerin mimarî ve fizikî çevre, engelli dostu mesken ve ulaşım imkânlarının oluşturulması oldukça önemlidir. Ayrıca ilgili mekânların engelliler için fiziksel hale getirilmeleri kanuni bir zorunluluktur (Seyyar, 2013: 12). Tepebaşı Belediyesi ‘de yukarıda belirtilen sebeplerle ve engelli dostu belediyeçilik anlayışı kapsamında, engellilerin kullandığı tesislerin fiziki yapısını, onların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde dizayn etmiştir. Katılımcılardan birçoğunun bu tesisleri aktif bir şekilde kullandıkları, bazı katılımcıların ise çeşitli nedenlerden dolayı kullanmadıkları görülmüştür. Katılımcıların bu tür etkinliklerin sayısının artmasına yönelik **beklentileri** de bulunmaktadır.

Daha önceleri engelli bireylerin toplumdan soyutlanarak izole edilmiş ortamlarda bulundurulması, orada eğitim alması ve yaşaması düşüncesi savunulurken, daha sonraları bu düşünce şekli terk edilerek yerini engellilerin de toplumdaki diğer bireylerle yaşamayı öğrenmesi ve toplumsallaşması düşüncesi almaya başlamıştır (Metin, 1992: 34). Bu duruma bağlı olarak engellilerin normal hayatlarını kendi başlarına sürdürebilmeleri için engelli bireylerin, ibadet, eğitim, sağlık, spor, sanat, eğlence gibi faaliyetlerini gerçekleştirdikleri mekânların ve bu mekânlara ulaşım sürecinin iyi tasarlanması ve “engelsiz” bir duruma getirilmesi gerekmektedir. Engellilerin sosyal yaşama katılımında her türlü kolaylık gösterilmeli ve normal bireylerle birlikte her türlü etkinliği yapabilmenin önü açılmalıdır.

Sosyal hizmet uzmanları engellerin aşılması, toplumsal önyargıların, ayrımcı tutumların ortadan kaldırılması, engelli bireyler ve engeli ölçüsünde duyarlılık ve bilinç düzeyinin yükseltilmesine yönelik makro düzeyde eğitim programları geliştirebilirler. Buradan hareketle de engelli bireylerin topluma tamamen olmasa bile büyük ölçüde uyum yapmalarına yardımcı olabilirler.

Son olarak katılımcıların engelli penceresinden belediyenin engellilere yönelik sorumluluklarını değerlendirdiğimiz bölüm de ise; engelli veya engelli aile bireyine sahip katılımcıların, günlük yaşamlarını daha konforlu devam ettirmek, sosyal yaşamın her alanında yer almak ve sahip oldukları engeller nedeni ile toplumdan uzaklaşmamak adına, belediyeden çeşitli konularda beklentilerinin olduğu anlaşılmıştır. Katılımcıların kanun ve Yönetmeliklerde yer alan engelli bireyler için belediyelerin yapması gereken görevlerden **haberdar oldukları**, kendilerinin de **haklarını bildikleri** görülmüştür. Ayrıca katılımcıların Tepebaşı Belediyesinin engelli bireyler ve ailelerin yönelik hizmetlerinden **memnun olsalar** da çeşitli **beklentilerinin** de olduğu araştırmanın sonucunda anlaşılmıştır.

Genç (2015) tarafından “engellilerin sosyal sorunları ve beklentileri” adlı çalışmasında Konya ili Doğanhisar ilçesinde yaşayan engelli bireyler ve aileleri ile görüşmüştür. Araştırma sonucunda engelli bireylerin ve ailelerinin, “Sosyal hayata katılmak ve toplumun diğer bireyleri tarafından değer atfedilmek istedikleri” görülmüştür. Benzer beklentiler bu çalışmada da görülmüş ve çalışmaya katılan katılımcılarında, tıpkı normal bireyler gibi ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim gibi alanlarda toplumun diğer bireyleri ile aynı koşullarda yaşamak istedikleri görülmüştür. Bu anlamda engelli bireylerin yaşadıkları sıkıntılar nedeni ile sosyal dışlanma yaşadıkları ve bu dışlanmanın da bireyin engellilere yönelik faaliyet ve hizmetlere katılmasına engel olabileceği değerlendirilmiştir.

Belediyelerin engelli vatandaşlardan gelen talepleri karşılamalarına, sistem kuramı açısından baktığımızda; sistem kuramında sosyal hizmet uzmanları “müracaatçıları yardım çabalarının birincil yararlanıcıları olarak görür” ve sorunun çözümü için başka kurum ve kuruluşlar ile etkileşime girerek çözüm üretmeye odaklanır (Duyan, 2010: 87). Bu anlamda Tepebaşı Belediyesinin, üniversite ve Arçelik gibi şirketlerle birlikte meslek atölyeleri açması ve polis ile de trafik düzenlemelerine gitmesi bu anlamda yapılan hizmetleridir.

Belediyeler, kanun ve yönetmelikler çerçevesinde bu beklentilere cevap vermek adına çeşitli düzenlemeler yapmış olsa da hem diğer vatandaşların yeteri kadar duyarlılık göstermemesi hem de her engelli bireyin kendine özel ihtiyaç ve isteklerinin olması, belediyelerin bu ihtiyaçları karşılamalarında zorluk yaşamasına neden olduğu görülmüştür. Bununla birlikte katılımcıların önemli bir bölümünün, belediyenin sorumluluklarını yerine getirdiğine yönelik düşüncelerinin olduğu da anlaşılmaktadır.

Yukarıda görüldüğü üzere, başta ayrımcılık olmak üzere engelli bireyler ekonomik, eğitim, kültürel ve sosyal alanlarda birçok zorluklar yaşamaktadırlar. Belediye bünyesinde çalışan sosyal çalışmacılar engelli bireylerin toplumda ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kalmadan, gerektiğinde onlar gibi düşünerek sosyal belediyeçilik anlayışı içerisinde belediyenin tüm olanaklarını seferber etmelidirler.

Hizmetler erişilebilir olduğu müddetçe değer görür. Bu anlamda engellilere yönelik yapılan hizmet ve uygulamalar, bunların engelliler tarafından kullanıldığı ve istifa ettikleri sürece kıymetlidir. Hedefe ulaşmayan hizmet hiç üretilmiyor gibi değersizleşir. Buradan hareketle Tepebaşı Belediyesinin engellilere yönelik uyguladığı hizmetlerin genel anlamda engelliler ve aileleri tarafından bilindiği ve bu hizmetlerden faydalanma şekillerinde haberdar oldukları görülürken, aynı zamanda katılımcıların Tepebaşı Belediyesi tarafından verilen hizmetlerden memnun oldukları anlaşılmıştır.

Sonuç

Bu çalışmada, sosyal belediyeçilik çerçevesinde engellilere sunulan hizmetler kapsamında Eskişehir Tepebaşı Belediyesi incelenmiştir. Tepebaşı Belediyesinde özellikle 2005 tarihli “Özürlüler Kanununun” yürürlüğe girmesi ve engelli bireylere yönelik kanun ve yönetmeliklerde yapılan düzenlemelere paralel olarak, belediye sınırları içerisinde engelli vatandaşların sosyal hayata katılmalarına yönelik birçok düzenleme yaptığı ve çeşitli etkinlikler düzenlediği anlaşılmıştır.

Engelliler yönelik kuramsal yaklaşım incelendiğinde tıbbi model, engelli bireyleri birer hasta olarak görmekte ve onların kendileri için özel hazırlanmış rehabilitasyon merkezlerinde gözetim altında kalmalarını, iş hayatında olmamalarını önermektedir. Bu nedenle tıbbi modeli benimseyen anlayışlarda, engelliler için hazırlanmış yollar, ulaşım araçları ve istihdam olanakları görülmemektedir. Bununla birlikte sosyal model anlayışı ise, tıbbi modelde farklı olarak diğer vatandaşlar gibi engelli bireylerin eşit olduğunu ve toplumun her alanında diğer bireylerle birlikte olmaları gerektiğini savunmaktadır. Araştırma kapsamında incelediğimiz Tepebaşı Belediyesi, engelli bireyler için sosyal model anlayışı kapsamında hizmetlerini yürütme ve bu anlamda tesisleşme, istihkâm politikaları, sosyal ve kültürel etkinliklerini düzenlemektedir.

Tepebaşı Belediyesinde engelli vatandaşlara yönelik yapılacak hizmetler “Engelliler Koordinasyon Merkezi” tarafında koordine edilmekte ve engelli vatandaşların günlük yaşamlarında kendi ayakları üzerinde durabilmeleri adına bu merkezde çeşitli etkinlik yapılırken, farklı konularda eğitim verildiği görülmüştür. Bu merkezde, Tepebaşı Belediyesi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve İŞKUR İl Müdürlüğü arasında yapılan protokolle "Servis Elemanı (Garsonluk), Montaj İşçiliği, Aşçı Yardımcılığı" gibi 3 mesleki alanda eğitim verilmektedir.

2014 yılından itibaren faaliyet gösteren Tepebaşı Belediyesi Montaj atölyesinde, Tepebaşı Belediyesi Engelliler Koordinasyon Merkezi'ne kayıtlı ve gerekli kursları, eğitimleri tamamlayan zihinsel engelli bireyler, Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi'ndeki fabrikalardan gelen de monte parçaları birleştirerek, hem fiziksel becerilerini geliştirmekte hem de sosyal yaşama dâhil olmaktadır. Kendisi engelli veya engelli aile bireyine sahip olan katılımcılar ile yapılan görüşmelerde, montaj atölyesine yönelik olumlu düşüncelerinin olduğu, buraya ulaşımında sorun yaşamadıklarını, buralarda montaj işleri dışında farklı eğitimlerinde olduğunu ve özellikle engelli çocuğa sahip anne ve babaların, çocuklarını bu faaliyetler içerisinde görmekten oldukça mutlu oldukları anlaşılmıştır.

2011 yılından itibaren faaliyet gösteren ve Down sendromluların çalıştığı Gökkuşuğu Kafeler ise, belediyenin sosyal girişimcilik anlamında ödül aldığı ve öğrencilere servis elemanı ve aşçı yardımcılığı eğitimleri verildikten sonra bu kafelerde istihdam edilmelerini de sağlayan bir proje olarak dikkat çekici bulunmuştur. Kendisi engelli veya engelli aile bireyine sahip olan katılımcılar ile yapılan görüşmelerde, bu kafelerde hem çalıştıkları hem de bu kafelere sıklıkla gittikleri anlaşılmıştır. Bu anlamda katılımcılar, engelli bireylerin kendi ayakları üzerinde durarak hem üretime katkı sunma, hem de az da olsa aldıkları ücret ile ailelerine destek olunmasından oldukça memnun oldukları anlaşılmıştır.

Tepebaşı Belediyesi, montaj atölyesi ve kafeler dışında engelli bireylerin ve ailelerinin katılmalarına yönelik çeşitli etkinlikler düzenlendiği de görülmüştür. Sinema, tiyatro, piknik, sergi, yarışmalar gibi kültürel etkinlikler dışında, çeşitli sportif faaliyetlerde düzenlenmektedir. 2015 yılında faaliyete geçen yüzme havuzlarından hem engelliler hem de aileleri faydalanabilmektedir. Katılımcıların bu etkinliklere yönelik düşüncelerinin genelde olumlu olduğu, mümkün oldukça bu faaliyetlere katıldıkları anlaşılmıştır. Bununla birlikte birçok katılımcı, bu faaliyetlerin sayısının artırılmasına yönelik talebinin olduğu görülmüştür. Ayrıca, 2013 yılından itibaren faaliyet gösteren dış hastanesi için de katılımcıların olumlu düşüncelerinin olduğu ve bu hizmetten oldukça memnun oldukları anlaşılmıştır.

Katılımcıların genel anlamda Tepebaşı Belediyesi tarafından engellilere yönelik sunulan hizmetlerden memnun oldukları görülürken, başta trafik, kaldırımlar, engelli parkları gibi konularda çeşitli sıkıntılar yaşadıkları ve bu anlamda belediyeden gerekli tedbirleri alması yönünde taleplerinin olduğu da anlaşılmıştır. Katılımcıların dikkat çektiği bir konuda, diğer vatandaşların, engelli bireyler için düzenlenmiş alan ve yerleri kontrolsüzce kullanmalıdır.

Çalışma sonucunda, engelli bireyler ve ailelerine yönelik daha önce yaptığı çalışmalar ve orta, uzun vadede de bu faaliyetlerin artırılması ve kapsamının genişletilmesine yönelik projeler açısından Tepebaşı Belediyesi, sosyal belediyecilik çerçevesinde engellilere sunulan hizmetler kapsamında örnek bir belediye olduğu değerlendirilmiştir.

Öneriler

Yukarıda görüldüğü üzere Tepebaşı Belediyesi, başta montaj atölyesi ve Gökkuşuğu kafeler olmak üzere diğer birçok belediyeye örnek olacak çalışmaların dışında, başta sağlık, kültürel, sanatsal, ulaşım ve sportif gibi konularda engelli vatandaşlara ücretsiz ve kaliteli hizmetler sunduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte;

- Toplum temelli rehabilitasyon hizmetlerine yönelik çalışmaların yapılmasının,
- Mevcut projeler ile birlikte diğer sivil toplum kuruluşları ile yeni projeler yapılmasının,
- Engelli aracı olmayan vatandaşların kullanımı için daha etkin bir ulaşım sistemi kurulmasının,
- “Alo Cenaze 188” gibi engellilerin kolaylıkla isteklerini ulaştırabilecekleri iletişim sistemin kurulmasının,
- Engelli bireylere yönelik istihdam olanaklarının artırılmasının,
- Engellilerden oluşan tiyatro ve koro ekiplerinin oluşturulmasının,
- Engellilere yönelik yapılan kültürel etkinliklerin sayısının artırılmasının,
- Evde bakıma muhtaç engelli bireylere ve ailelerine yönelik hizmetlerin artırılmasının,
- Hayatı engellilerle paylaşan diğer bireylerin engellilere yönelik farkındalığını artırmaya yönelik çalışmaların artırılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Akço, S. (1997). Medeni Hukuk Açısından Çocuk. WALD (Ed.). *Çocuk Hakları ve Yerel Yönetim*. (99-133), İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yay.
- Artan, T. (2012). *Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmetler*. Ankara: Sabev Yay
- Apak, H., ve Abay, A. R. (2017). Sosyal Hizmet ve Maneviyat: Sosyal Çalışmacılar Üzerine Bir Alan Araştırması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 56-87.
- Arıkan, Ç. (2002). Aile ve Özürlülük: Görme Özürlüler Derneği'ne Üye Özürlü Aileleri Üzerine Bir Araştırma. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 1(1), 45-60.
- Aydın, M. (2008). *Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler Yedirenk*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Babaoğlu, C. (2018). Türkiye'de Anakentlerde Engellilere Yönelik Hizmetler ve Sorun Alanları. *TESAM Akademi*, 79-110.
- Barre, F. (1984). Çocuk ve Mekân Ya Da Yitirilmiş Kent. (Çev.: Murat Güvenç). *Mimarlık Dergisi*. 9(84), 14-17.
- Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve DİE (2002). *Özürlüler Araştırması*. <https://kutuphane.tuik.gov.tr/pdf/0014899.pdf> (Erişim Tarihi: 20.03.2019)
- Beki, A. (2008). Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları (Ümraniye Belediyesi Örneği). (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beki, A. (2009). *Türkiye'de Sosyal Belediyecilik (Ümraniye Belediyesi Örneği)*. İstanbul: Sena Ofset.
- Berkün, S. (2016). Avrupa Kentsel Şartı'nın Kentlerdeki Özürlü ve Sosyo-Ekonomik Bakımdan Engellilere Yönelik İlkeleri ve Bursa Kentinde Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Erişilebilirliği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 61-72.
- Bozkurt, Ö., Ergun, T. ve Sezen, S. (1998). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*. Ankara: TODAİE.
- Canarslan, H. (2014). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşam Kalitesinin İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Canarslan, H. ve Ahmetoğlu, E. (2015). Researchon Quality Of Life Of Parents Having Disabled Children. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 13-31.
- Çakırer Özservet, Y. ve S. Boz. (2015). Çocuk Dostu Esenler ve Yerel Yönetim İlişkisi. Hatice Ayataç (Ed.), *Herkes İçin Dost Kentler İstanbul Esenler İlçesi Üzerine Değerlendirmeler* içinde (86-111). İstanbul: Şehir Yay.
- Çarkçı, Ş. (2011). Engellilerin Mesleki Eğitimi ve İstihdamı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Çavuş, Ö. H. ve Tekin, A. (2015). Türkiye'de Engellilerin İstihdam Yöntemi Olarak Korumalı İşyeri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1). 146-165.
- Çevik, O. ve Kabasakal, K. (2013). Spor Etkinliklerinin, Engelli Bireylerin Toplumsal Uyumuna ve Sporla Sosyalleşmelerine Etkisinin İncelenmesi. *International Journal Of Social and Economic Sciences (IJSES)*, (2), 74-83.
- Çiçek, E. (2012). *Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Politikaları: Batı Akdeniz Örneği*. Ankara: Türk Belediyeler Birliği.

- Dilik, S. (1980). Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35(01), 73-84
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları ve Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi.
- Elmas, A. (2018). 1923-2016 Yılları Arası Hükümet Programlarında Dezavantajlı Gruplar, *Sosyal Bilimler Çalışmaları Dergisi. Social Sciences Studies Journal*, 4 (15). 945-953.
- Emini, F. T.,& Ayaz, Ç. E. (2019). Engelli Bireylere Yönelik Kurumsal Farkındalık: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Farkındalık Dergisi/Journal of Awareness*, 4(2), 239-248.
- Erdugan, F. E. (2010) *Türkiye’de Özürlü Yoksulluğu ve Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi: Ankara-Keçiören Örneği*, Ankara: .Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Ersöz, H. Y. (2005). 5272 Sayılı Yasa Öncesinde Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 50. 134-151.
- Ersöz, H. Y. (2006). Sosyal Politika-Refah Devleti-Yerel Yönetimler İlişkisi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*. 55. 759-775.
- Ersöz, H. Y. (2011). *Sosyal Politikalarda Yerelleşme*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yay.
- Evcil, A. N. (2014). *Herkes İçin Tasarım: Evrensel Tasarım*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Fırat, A. S. (2008). Belediyelerin Engellilere Dönük Sosyal Hizmet Projeleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi/Journal of Society & Social Work*,. 19(1). 89-100.
- Genç, Y. Ve Çat, G. (2013). Engellilerin İstihdamı ve Sosyal İçerme İlişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(1), 363-394.
- Genç, Y. (2015). Engellilerin Sosyal Sorunları ve Beklentileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 35(2), 65-92.
- Göl, B. Ve Ediz, Ç. (2019). Toplu Ulaşımda Akıllı Kart Kullanımının Değerlendirilmesi ve Seul Örneği. *Akıllı Ulaşım Sistemleri ve Uygulamaları Dergisi*, 2(1), 22-31.
- Güleç, Y. (2014). Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerel Yönetimlerin Önemi ve İşlevi, Bağcılar Engelliler Sarayı Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1). 486-500.
- Güloğlu, T. (1999), Yaşlı Nüfusun Sosyal Güvenliği, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gür, Ş. (2002). *Çocuk ve Mekân*. İstanbul: Mas Matbaacılık,
- Gürek, M. (20016). Yerel Yönetimlerin Engellilere Yönelik Eğitim Faaliyetleri, *ABMYO Dergisi*, 42, 131-143.
- Gürün, F. ve Kararağaç, Ş. (2017) Sosyal Belediyecilik Anlayışı Üzerinden Engellilere Yönelik Hizmetler. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokul Dergisi*, 43. 43-60
- <http://www.monthlyreview.org/0304taylor.htm>. 21.01.2009. Erişim Tarihi: 18 Nisan 2019
- IFSW (2012). Definition Of Social Work. <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/>. Erişim Tarihi: 18 Nisan 2019.
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi ve Sporun Sosyalleşme Düzeylerine Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.

- Karaağaç, Ş.(2017). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve İBB Engelli Müdürlüğü Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, Ö. (2018). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Nişantaşı Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kaygısız, Ü. ve Bulgan, G. (2015). İnsan Hakları Çerçevesinde Engellilerin Seyahat Hakkı ve Avrupa Birliğindeki Yasal Düzenlemeler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (49), 98-106.
- Keleş, S. (2008). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kesgin, B. (2012). Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 26. 169-180.
- Kesgin, B. (2016). Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımda Büyükşehir Belediyeler İ İle İlçe Belediyeleri Arasında Nasıl Bir Dağılım Yapılabilir?, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi*. 18(3), 447-462.
- Kurt, H. İ. (2015). *Yerel Yönetimler ve Engellilere Yönelik Hizmetler*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Metin, B. (2017).Engellilere Yönelik Sosyal Politikalarda Yerel Yönetimlerin Rolü: Keçiören Belediyesi Örneği. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 320-344.
- Metin, N. (1992). Okul Öncesi Dönemde Özürlü Çocuklar İçin Kaynaştırma Programları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri. Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (Çev: Sedef Özge), Ankara: Yayın Odası Yayınları.
- Okur, N. (2008). Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devletin Geleceği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Okur, N. ve Erdugan, F. E. (2012). Sosyal Haklar ve Özürlüler: Özürlülük Modelleri Bağlamında Tarihsel Bir Değerlendirme. *II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu (SHUSII 2010) 4-5-6 Kasım 2010* Denizli, 23, 245-263.
- Onur İnce, H., Babaoğlu, C. ve Yaralı Akkaya, A. (2016). Belediye Hizmetleri ve Engelli Vatandaşların Beklentileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(2), 86-109.
- Ortaylı, İ. (1985). *Tanzimat’tan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*. İstanbul: Hil Yay.
- Ökmen, M. ve Parlak, B. (2013). *Kuram ve Uygulamada Yerel Yönetimler*. Ankara: Orion Yayınları.
- Özdenkoş, D. (1999). Merkezi Yönetim İle Yerel Yönetimler Arasında Görev Bölüşümü. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2). 77-95.
- Özdilek, A. (2016). Toplumsal Şiddetin Önlenmesinde Belediyelere Düşen Sorumluluklar. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdoğan, Ö. (2014). Hastalıklara Manevi-Psikolojik Yaklaşım [http:// www.manevibakim.com/makale](http://www.manevibakim.com/makale). Erişim Tarihi: 18 Nisan2019.

- Öztürk, M. (2011). *Türkiye’de Engelli Gerçeği*. İstanbul: MÜSİAD Cep Kitapları.
- Özyürek, M. (1991). Zihinsel Engellilerin Eğitiminde Tıbbi ve Eğitsel Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 1(1) 17-20.
- Pekşen, N. (2014). Sosyal Belediyecilik Çerçevesinde Engellilere Sunulan Hizmetler: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pektaş, E.K. (2010). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Karşılaşılan Sorunlar. *Akademik İncelemeler Dergisi*. 5. 5-23.
- Seyyar, A. (2013). *Bağcılar’da Engelli Politikaları ve Engellilere Yönelik Uygulamalar: Bağcılar Perspektifi*. İstanbul: Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları.
- Sheafor, B. W. ve Horejsi, C. J. (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler*. (Çev.: B. Çiftçi), Ankara: Nika Yayınevi.
- Şahin F. (2002). Genelci Sosyal Hizmetin Doğuşunu Hazırlayan Etmenler. *Sosyal Hizmet Sempozyumu, “Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar” 18-19 Ekim2002*. Ankara.
- Şataf, C. ve Mermer, B. (2017). Avrupa’da Sosyal Belediyecilik Anlayışı ve Türkiye. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8(17), 13-33.
- Şemşit, S., Uçar, A., & Yüksel, M. A. (2016). Avrupa Birliği Politikaları Perspektifinden Türkiye’de Belediyelerin Sunduğu Engelli Hizmetleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı, 205-223.
- Tandoğan, O. (2011). İstanbul’da “Çocuk Dostu Kent” İçin Açık Alanların Planlama, Tasarım ve Yönetim İlkelerinin Oluşması. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Teknik Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Teater, B. (2015). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri*. Ankara: Nika Yay.
- Urban, V. F. (2008). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması. *Sayıştay Dergisi*. (70). 85-102.
- Uslu, H. (2011). Sosyal Politika Açısından Belediyeler ve Sosyal Belediyecilik. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun, U. (2013). Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Kâğıthane Belediyesi Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Varcan, N. (2013). *Yerel Yönetimler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- WHO. (2011), *World Report On Disability*, Malta: World Health Organization.
- Yatkin, A. (2015). *Kamuda Etik Yönetimi*. Ankara: Nobel Yay.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yılmaz, E. (2013). Sosyal Belediyecilik Anlayışı Olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi Körler Kütüphanesi Sesli Kitap Projesi Üzerine Bir Araştırma (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Aydın Üniversitesi.
- 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu (1965), *T.C. Resmî Gazete*, 12056, 23 Temmuz 1965, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.657.pdf>

- 4857 Sayılı İş Kanunu (2003), *T.C. Resmî Gazete*, 25134, 10 Haziran 2003, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4857.pdf>.
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, (2004), *T.C. Resmî Gazete*, 25531, 23 Temmuz 2004, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5216.pdf>.
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu (2005)*T.C. Resmî Gazete*, 25874, 13 Temmuz 2005, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf>.
- 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun (2005), *T.C. Resmî Gazete*, 25868, 7 Temmuz 2005, <http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5378.pdf>.

Özgeçmiş

Tuğba YAVUZ KARAGÖZ 1989 yılında Eskişehir’de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Bilecik’te tamamladı. 2011 yılında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Programından mezun oldu. 2011 yılından beri Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda öğretmen olarak görev yapmaktadır. Evli, 2 çocuk annesidir.

